

LA JUNTA DE REFORMES SOCIALS DE SABADELL, 1900-1923 (i III)¹

RAFAEL LUQUE I FERNÁNDEZ

LA JUNTA LOCAL DE REFORMES SOCIALS DE 1906-
1908. PAU SOCIAL I CONSENS

El novembre de 1906 es dugueren a terme les eleccions per renovar la meitat de la Junta Local de Reformes Socials (JLRS). Un *Anuncio Oficial* de l'Alcaldia de Sabadell, del 22 de novembre de 1906, publicà llavors els noms de qui havien, un cop efectuat el sorteig, de cessar en el càrrec:²

Vocals Patrons: Pedro Garriga Amigó,
Gabriel Alguersuari Farrés i
Manuel Corominas Ferret.

Vocals Obrers: Miguel Comas Viñals,
José Puig Cassanyas i
Vicente Cabané Más.

Suplents Patrons: Antonio Estop Puig,
Alberto Viñas Baqués i
José Figueras Soler.

Suplents Obrers: Francisco Valldeperas Brossa,
Antonio Cardó i
Jaime Xercavins Santamaría.

El 30 de novembre de 1906, a l'Ajuntament, se celebraren les eleccions «*á las 6 de la tarde (...) la proclamación de los tres nuevos Vocales patronos y sus Suplentes, y á las 7, la de los tres nuevos Vocales obreros y sus Suplentes*».³ Els nous vocals i suplents elegits foren els que mostra la taula 1.⁴

¹ El present article és una part extreta de la meva Tesina de Màster en Història Contemporània del programa Estat i Nació del Departament d'Història Contemporània de la UAB, «El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens», dirigida pel Dr. Pere Gabriel Sirvent i llegida el setembre de 1996. El treball fou becat amb el Premi Estudis per

la Fundació Caixa Sabadell, 1995.

² *Revista de Sabadell* (19.11.1906), p. 3.

³ *Ibidem*.

⁴ Arxiu Històric de Sabadell (d'ara endavant AHS). Fons Municipal (d'ara endavant FM). Governació. *Llibres d'entrada i sortida, 1900-1923*, núm. 1508-1519, ambdós inclosos.

TAULA 1. *Nom dels vocals i suplents de la JLRS elegits el 1906.*

Patrons	Obrers
<i>Vocals</i>	<i>Vocals</i>
Modest Duran Folguera	Vicenç Cabané Mas
Antoni Estop Puig	Miquel Comas Vinyals
Bartomeu Montllor Rovira	Josep Puig Cassanyas
<i>Suplents</i>	<i>Suplents</i>
Laureà Tamburini Gibernau	Toribi Dam Presagué
Jacint Tort Serra	Baldomer Guillem Nadal
Joan Codina Farrés	Josep Pont Aymerich

FONT: *Elaboració pròpia.*

Per tant, la nova Junta va restar constituïda com es pot observar a la taula 2.

TAULA 2. *Vocals de la Junta de Reformes Socials constituïda l'any 1906.*

Patrons	Obrers
<i>Vocals</i>	<i>Vocals</i>
Joan Grau i Puig	Francesc García i Cladellas
Ramon Bru Llorens	Vicenç Cabané Mas
Feliu Griera i Dulcet Folguera	Gabriel Peig Taulé
Modest Duran Folguera	Joan Moliné Fau
Antoni Estop Puig	Miquel Comas Vinyals
Bartomeu Montllor Rovira	Josep Puig Cassanyas
<i>Suplents</i>	<i>Suplents</i>
Joan Codina Farrés	Joan Romeu i Planas
Antoni Tous	Ferran Duran Muxí
Josep Buxó i Pí	Joaquim Soley
Laureà Tamburini Gibernau	Toribi Dam Presagué
Jacint Tort Serra	Baldomer Guillem Nadal
(no consta)	Josep Pont Aymerich

FONT: *Elaboració pròpia.*

El suplent Joan Codina fou nomenat novament, quan en realitat no calia, ja que no havia de cessar per sorteig. Això impossibilita quadrar els suplents patrons. D'altra banda, Antoni Estop Puig passa de suplent a vocal. Entre els obrers, en canvi, repeteixen com a vocals tres dels més representatius delegats de la Federació Obrera de Sabadell (FOS): Cabané, Comas i Puig Cassanyas.

ELS VOCALS PATRONS

Modest Duran Folguera, de 43 anys, fa poc que acaba de deixar la presidència (1904-1905) de la Unió Industrial de Sabadell (UIS). Durant el bienni 1907-1908 esdevindrà president de la Cambra Oficial del Comerç i de la Indústria (COCIS), cosa que implicava ésser el vicepresident del Gremi de Fabri-

cants. Membre fundador del Centre Català de Sabadell, formà part del seu primer Consell General, el 26 de març de 1887 —amb només 24 anys—, a l'acte inaugural als Campos de Recreo on va llegir uns versos patriòtics, *Catalunya i avant* (lema del Centre Català).⁵ Posteriorment —després de la dissolució d'aquest primer Centre Català de Sabadell en el Centre Català de Barcelona, el 19 d'agost del mateix 1887—, esdevindrà secretari del segon curs del Centre Català de Sabadell, el 3 de maig de 1888, inaugurat al Teatre Principal.⁶ Al maig de 1894, fou vicepresident del Jurat qualificador d'un Concurs a «*la millor Carta Foral que resumeixi amb la major concisió i claredat possibles el procés de greuges i espoliacions de que ha sigut víctima Catalunya*», convocat pel Centre Català i premiat amb 300 pessetes.⁷ En tornarem a parlar, ja que va ser elegit novament a finals de 1908 i romandrà a la JLRS fins l'any 1923.

Antoni Estop Puig, industrial tèxtil de 38 anys, és membre de la Secció de Teixits de la UIS, de la qual serà president entre 1910-1911, i que ja porta dos anys a la JLRS.

Bartomeu Montllor Rovira, de 56 anys, és membre de la Secció de Filats d'Estam de la UIS, de la qual havia estat el primer president entre 1902-1903, i per això havia estat membre de la Junta Directiva de la Unió.

Pel que fa als suplents patrons, Laureà Tamburini Gibernau, de 35 anys, és membre de la Secció de Teixits de la UIS i n'havia estat president entre 1904-1905, tot formant part de la Junta Directiva. Durant aquests anys és vocal 3r de la COCIS (1907-1908) i vicepresident de la UIS (1908-1909). Tornarem a parlar-ne més endavant ja que romandrà a la JLRS fins el 1923.

Jacint Tort Serra, de 50 anys, és membre de la

Secció de Teixits de la UIS. També serà membre de la Junta de Reformes fins el 1923.

Finalment Joan Codina, de 48 anys, que repeteix com a suplent, continua essent encara president de la Secció de Filats de Llana de la UIS. Codina esdevindrà una de les persones més actives de la Unió, i en serà secretari entre 1908-1909. En el futur ocuparà càrrecs al Gremi de Fabricants i a la Cambra de Comerç, tornarà a repetir en la presidència de la Secció de Filats de Llana durant els conflictius anys de la postguerra europea i esdevindrà president del Gremi de Fabricants en els anys, no menys conflictius, de 1919-1921. Després de 1908, ja no tornarà a estar relacionat amb la Junta de Reformes fins l'any 1923.

ELS VOCALS OBRERS

Vicenç Cabané Mas, ara amb 32 anys, torna a ésser elegit com a vocal obrer, i mantindrà el càrrec de secretari de la Junta.

Miquel Comas Vinyals, de 35 anys, filador d'ofici, és membre —com ja sabem—, de la Societat de la Indústria Cotonera i de la Federació Sabadellenca Obrera de l'Art Fabril. Al setembre de 1908, trobarem Miquel Comas assistint al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona durant els dies 6-8, com a delegat de la Indústria Cotonera de Sabadell. També hi assistiren Joan Bosc (delegat pels Teixidors Mecànics), Joaquim Espinagosa (delegat de l'Art de la Construcció) i Rossend Vidal (delegat per la Federació Obrera Sabadellenca).⁸

Josep Puig Cassanyas, que repeteix com a vocal obrer, amb 44 anys. En aquests moments és regidor pels republicans federals i forma part de la Comissió de Governació de l'Ajuntament. És també president del Centre Lírich-Dramàtic.

⁵ Joan ALSINA I GIRALT, *El «Centre Català» de Sabadell (1887-1936)*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1993 (Quaderns d'Arxiu de la FBC; 67), p. 12.

⁶ *Ibidem*, p. 19.

⁷ «*Presidia el Jurat qualificador Àngel Guimerà, i n'ocupaven la vice-presidència i la secretaria els sabadellencs Modest Duran i Folguera i Antoni de P. Campmany. A les darreries de juny es sabé el resultat del Concurs: l'havien guanyat Enric Prat*

de la Riba i Pere Muntanyola i Carné amb la seva Cartilla catalanista, més coneguda com a Compendi de doctrina catalanista. El mes d'octubre es començà a preparar l'edició de cent mil exemplars d'aquesta obra.» *Ibidem*, p. 21.

⁸ Xavier CUADRAT, *Socialismo y anarquismo en Cataluña. Los orígenes de la CNT*, Madrid: Ediciones de la Revista de Trabajo, p. 595 i s.

FOTOGRAFIA 1. «Operarios del taller de ebanisteria de Antonio Orobitg. Sabadell». 1905. Autor desconegut. (AHS).

Pel que fa als suplents obrers, Toribi Dam Pre-sagué, de 27 anys, llauner d'ofici, és el president de la Unió d'Obrers Metal·lúrgics, una associació creada al febrer del 1903 sobre la base de l'antiga Secció d'Oficials Llauners. Inclosa a la FOS, aquesta societat tenia 50 afiliats el 1899 i 109 l'any 1911.⁹

Baldomer Guillen Nadal, de 27 anys, d'ofici pintor, és el president de la Unió d'Obrers Pintors i Blanquinadors, l'antiga Secció de Pintors de la FOS. L'any 1911, aquesta societat comptava amb 40 socis.¹⁰ Finalment Josep Pont Ayme-

rich, de 38 anys, és jornaler i membre de la Secció d'Oficis Varis de la FOS. Després d'aquesta participació a la Junta de Reformes no s'hi tornarà a relacionar més. Josep Pont va morir el 20 d'agost de 1911.

Bé doncs, el primer que caldria ressaltar d'aquesta Junta de 1906-1908 és que tant els patrons com els obrers continuen enviant les seves primeres figures a la Junta de Reformes Socials. I això per si mateix esdevé un símptoma de la importància que li donem tant els uns com els altres.

⁹ *El Trabajo* (Sabadell) (23.12.1899) per a la Secció d'Oficials Llauners i AHS. FM. Vigilància i Seguretat. Associacions, 1903-1930. *Documents referents a la causa judicial sobre incitació a la sedició contra la Societat Federació Obrera*

Sabadellenca, per a la Unió d'Obrers Metal·lúrgics (17.08/09.09.1911).

¹⁰ *Ibíd.*

És interessant constatar que entre els delegats obrers, aquesta Junta preveu una representació dels diferents oficis força més equilibrada que l'anterior, en què predominaven els teixidors i filadors; en canvi ara hi ha representació de metallúrgics, pintors i jornalers, malgrat que només ocupin les suplències, però sempre es tracta de presidents de Secció.

També és significativa la diferència d'edats entre els vocals patrons i els vocals obrers. Comparativament, es tracta de la Junta en què la diferència és major: mentre que la mitjana d'edats dels vo-

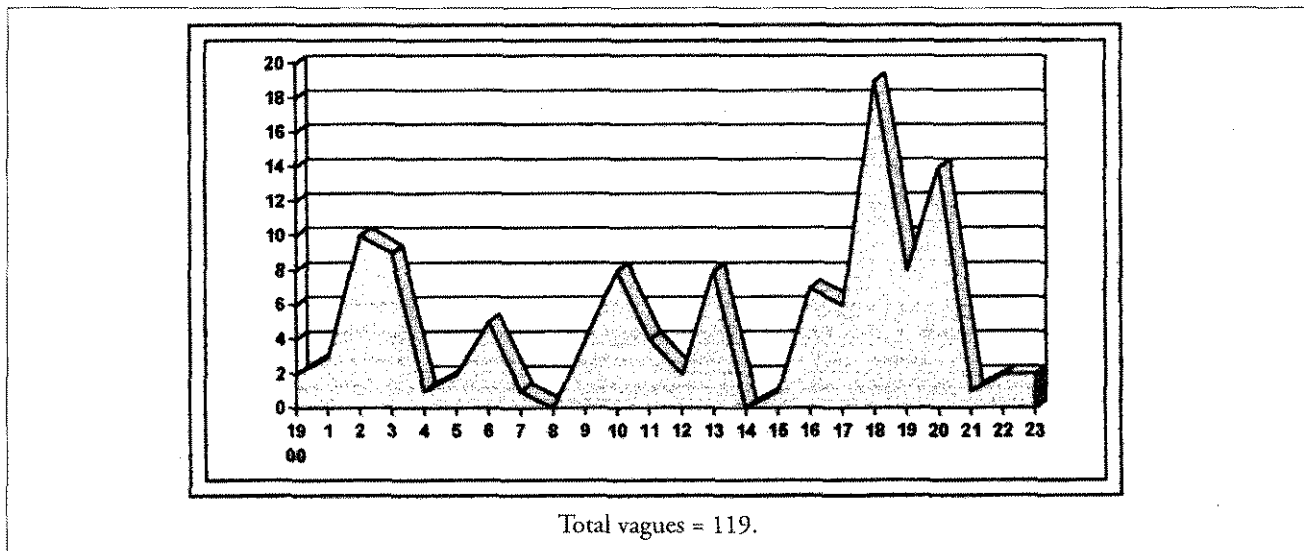
cals patrons se situa en 45 anys, la dels obrers és de 33,8, amb una diferència d'11,2 anys.¹¹

ACTUACIÓ DE LA JLRS, 1906-1908

Els anys de 1907 i 1908 són els de menys conflictivitat laboral a Sabadell, amb una vaga el primer any —la dels forners durant el mes de febrer— i cap ni una durant el segon.

De fet, entre febrer de 1907 i juny del 1909 no es coneix cap vaga a la ciutat, i això significa estar gairebé dos anys i mig sense cap tipus de con-

GRÀFIC 1. Nombre de vagues a Sabadell (1900-1923).

FONT: Elaboració pròpia.¹²

¹¹ Les mitjanes d'edat per juntes són les següents:

Anys	Patrons	Obrers	Diferència
1900-1904	42,5	39,4	3,1
1904-1906	42,8	36,6	6,2
1906-1908	45,0	33,8	11,2
1908-1923	44,3	34,3	10,0

¹² Elaboració pròpia a partir de: AHS. JLRS i Delegació Local del Consell de Treball (d'ara endavant DLCT). *Expedients, 1902-1936; Conflictes laborals i disturbis, 1900-1920; Ordre públic, 1900-1923; Prefectura de vigilància i seguretat, 1912-1913; Governació. Llibres d'entrada i sortida, 1900-1923; Governació, 1900-1923; Revista de Sabadell, 1900-1923; Andreu CASTELLS, Sabadell, informe de l'oposició, vol. II-IV, Sabadell: Edicions Riutort, 1977-1980; Esteve DEU, «Republicanisme i obrerisme a Sabadell, de 1900 a 1914»,*

Separata de Perspectiva Social, núm. 4, Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB), 1974; CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE SABADELL (COCIS), *Memoria sobre la vida industrial y comercial de su demarcación durante los años de 1919 y 1920*. Sabadell: Canals y Vila, Imp., 1920; INSTITUTO DE REFORMAS SOCIALES (IRS). *Estadística de las huelgas, 1904-1905, 1906, 1907, 1908, 1909 (Resumen estadístico-comparativo del quinquenio 1904-1909), 1910, 1911, 1912, 1913 i 1914 (Resumen estadístico-comparativo del quinquenio 1910-1914)*. Madrid, Imp. Sucesora. M. Minuesa de los Ríos, 1906, 1907, 1908, 1909, 1912, 1913, 1914, 1915 i Sobrinos de la Suc. de M. Minuesa de los Ríos, 1917; *Boletín del Instituto de Reformas Sociales, 1904-1923*, Imp. Suc. de M. Minuesa de los Ríos.

flictitat laboral. Aquest termini s'allarga a quasi tres anys –33 mesos–, si hi descomptem la vaga de febrer de 1907 i comptabilitzem des del setembre de 1906 fins al juny de 1909.

En conseqüència, l'actuació de la Junta de Reformes fou també força tranquil·la. Malgrat tot, la JLRS va engegar una tasca de supervisió i control sobre la seguretat i higiene en el treball de les empreses locals, que culminarà amb la publicació d'un edicte l'octubre de 1908. Abans d'acabar l'any 1907, la Junta de Reformes elaborà una estadística d'indústries i d'obrers de la ciutat, de la qual se'n féu un resum que es va trametre al Govern Civil el 27 de novembre.¹³

Durant l'any de 1908, les reunions de les diferents seccions de la Unió Industrial també donen prova d'aquest ambient de pau sociolaboral: la Comissió d'estudi que la Secció d'Aprèsts, Tints i Premses va crear el 1906 per tal d'uniformar els preus de la mà d'obra no va donar senyals de vida fins al 23 de gener del 1908 –com, de fet, totes les seccions de la UIS–,¹⁴ amb motiu de la renovació de la Junta Directiva. S'hi passaven comptes de «los trabajos de la Comisión encaminados á establecer uniformidad en los precios y en las condiciones del trabajo, manifestando los Señores de la Comisión que en su estudio para la implantación se han encontrado

*grandes dificultades que demuestran que la iniciativa no satisface ninguna necesidad sentida y deseada por los asociados (...i que) entienden debe por ahora desistirse de tal idea».*¹⁵

És més, aquestes seccions dilaten les reunions en el temps: agafant com a exemple la de Filats de Llana, es pot constatar que des de la reunió de renovació de Junta, el 14 de gener del 1906 (la qual havia fet l'anterior reunió dos anys abans, el 14 de gener de 1906, també de renovació), no torna a convocar-se, pel mateix motiu, fins el 26 de gener de 1908. Després no tornarà a reunir-se fins el 18 de novembre del mateix any, en què es tracta, justament, de les mesures preventives d'accidents en les cardes, acordades per la JLRS.

Els acords de la Junta a l'entorn d'aquestes mesures preventives es feren «con el fin de aminorar y si es posible evitar las desgracias que con harta frecuencia ocurren en las máquinas llamadas emborradoras, repásadoras y cardas, y de las que son víctimas los obreros que las ciudan; esta Junta ha acordado ordenar a todos los industriales que poseen dicha clase de máquinas, pongan en las mismas una tapa ó pantalla, con arreglo á la que Don José Pascual Carol tiene colocada en una de sus emborradoras, de la fábrica de los Sres. Hijos de D. M. Tous, que ha sido declarada modelo oficial...».

TAULA 3. Les reunions de les diferents seccions de la Unió Industrial.

Seccions	Data	Data	Motiu
Secció de Filats d'Estam	14 gener 1906	26 gener 1908	Renovació Junta Secció.
	26 gener 1908	30 gener 1910	Renovació Junta Secció.
Secció Llanes Regenerades	18 març 1906	26 gener 1908	Renovació Junta Secció.
	26 gener 1908	30 gener 1910	Renovació Junta Secció i admetre a la Secció els fabricants de Cardes. La Secció passa a anomenar-se Secció de Llanes Regenerades i Cardes.
Secció d'Aprèsts, Tints i Premses	7 febrer 1906	26 gener 1908	Renovació Junta i donar comptes dels treballs de la Comissió d'estudi sobre els preus de la mà d'obra.
	26 gener 1908	30 gener 1910	Renovació Junta.

FONT: *Elaboració pròpia.*

¹³ *Ibidem*, núm. d'ordre 1478. Resum que, malauradament, no existeix a l'Arxiu del Govern Civil de Barcelona (d'ara en endavant AGCB), ni tampoc no es troba entre la documentació de la Junta de Reformes Socials de Sabadell.

¹⁴ Amb l'única excepció de la Secció de Llanes Regenerades i Cardes, que dedicà la sessió del 18 de març de 1906 a

reglamentar el preu de la mà d'obra. Arxiu del Gremi de Fabricants de Sabadell (d'ara endavant AGFS). UIS, *Llibre d'Actes de la Sección de Lanás Regeneradas y Cardas* (Junta General de Secció, 18.03.1906).

¹⁵ AGFS. UIS. *Llibre d'Actes de la Sección de Aprèsts y Tintes* (Junta General de Secció, 26-01-1908).

Pel que fa a aquestes mesures, publicades a la premsa local en forma d'edicte, es donava el termini fins a fi d'any per dur-les a terme i es recordava als industrials la multa corresponent si no es complien les directrius de la Junta.¹⁶

L'acta de la Reunió General extraordinària de la Secció de Filats de Llana ens mostra fins a quin punt arriba l'ambient de consens i distensió de calma sociolaboral, abans de la tempesta de la Setmana Tràgica: «*El Sr. Presidente (Miquel Albareda) manifestó el objeto de la sesión que era tratar de los acuerdos de la Junta local de Reformas Sociales, respecto de la colocación de una tapa ó pantalla en las máquinas emborradoras, repasadoras y cardas para prevenir los accidentes del trabajo. (...) Manifestó el Sr. Presidente la importancia de este asunto, no solamente por la autoridad que significa y que todos debemos acatar, de la Junta de Reformas, si que por las consecuencias que puede reportar la omisión ó negligencia en el cumplimiento de lo que se establece, pues en el caso de una desgracia no habiéndose tomado tales precauciones podría imputarsele al patrono como autor de imprudencia temeraria exigiéndosele responsabilidades civiles y penales. Concedida la palabra á varios de los Señores presentes reconocieron todos la conveniencia de que las precauciones deben siempre tomarse y por consiguiente debe secundarse á la Junta de Reformas en su plausible celo de prevenir accidentes. Entienden no obstante cabe hacer alguna observación á la referida Junta; y á ese efecto, por unanimidad se acuerda: 1º. Cumplir el acuerdo de la Junta local de Reformas Sociales, respecto de la colocación de la tapa ó pantalla para prevenir accidentes del trabajo. 2º. Solicitar de dicha Junta que se permita á los propios interesados introducir algunas modificaciones en la referida tapa, de manera que sin alterar su esencia, la hagan más práctica y más económica en su instalación. 3º. Solicitar también de la expresada Junta, una prórroga de dos meses hasta*

*fin de febrero, para la implantación de la reforma acordada en las máquinas emborradoras, repasadoras y cardas».*¹⁷

La següent reunió de la Secció de Filats de Llana de la UIS fou el 10 de gener de 1909, per tal de crear una Comissió que estudiés les mesures per solucionar la crisi que travessava la indústria local de filats de llana.

LA LLEI ELECTORAL DEL 8 D'AGOST DE 1907

La Llei Electoral del 8 d'agost de 1907¹⁸ va determinar que els nomenaments dels presidents de les Juntes Municipals del Cens Electoral (JMCE) eren facultat de les Juntes Locals de Reformes Socials (article 11, paràgraf 8). A més, aquest càrrec havia de ser ocupat per un dels seus vocals, ja fos obrer o patró. Estaven exclosos d'aquest càrrec, de manera expressa, l'alcalde i el mossèn (íd., paràgraf 9). El càrrec de president de la JMCE es renovava bianualment el mes d'octubre de l'any immediatament anterior, per tal que la constitució de la nova JMCE es fes efectiva el dia 2 de gener (article 13, paràgraf 2).

El primer president de la Junta Municipal del Cens Electoral nomenat d'entre els vocals de la JLRS fou el vocal obrer i secretari Vicenç Cabané Mas, per al bienni 1907-1909. Entre el 1907 i el 1923, formaren part de la JMCE tres obrers i tres patrons de la JLRS de Sabadell: Vicenç Cabané (VO), Ramon Bru (VP), Lluís Prats Aragay (VO), Joan Prats Salvany (VP), Domènec Saló (VO) i Joan Grau i Puig (VP). Joan Grau Puig serà substituït com a president de la Junta Municipal del Cens Electoral, l'1 d'octubre del 1923, per Bonaventura Brutau Manent (patró), el primer de la Dictadura de Primo de Rivera.¹⁹

¹⁶ *Revista de Sabadell* (21.10.1908), p. 5.

¹⁷ AHS. Unió Industrial, 1900-1919. Secció de Filats de Llana de la Unió Industrial de Sabadell. Reunió General extraordinària (18.12.1908).

¹⁸ «Ley Electoral de 8 de agosto de 1907...», *Gaceta de Madrid* (10.08.1907).

¹⁹ AHS. JLRS. *Registre de Sortides*, p. 8, núm. 149.

TAULA 4. *Vocals de la Junta de Reformes Socials que van ser presidents de la Junta Municipal del Cens Electoral de Sabadell (1908-1923).*

Noms	Dates	Biennis
Vicenç Cabané Mas	...10.1907-16.10.1909	1908-1909
Ramon Bru Llorens	16.10.1909-16.09.1911	1910-1911
Lluís Prats Aragay	07.10.1911-11.10.1913	1912-1913
Joan Prats Salvany	11.10.1913-01.01.1914	1914-1915
Domènec Saló i Salas	17.01.1914-05.10.1915	1914-1915
Domènec Saló i Salas	05.10.1915-01.10.1917	1916-1917
Joan Grau i Puig	01.10.1917-04.10.1919	1918-1919
Joan Grau i Puig	04.10.1919-14.10.1921	1920-1921
Joan Grau i Puig	14.10.1921-01.10.1923	1922-1923
Bonaventura Brutau	01.10.1923- ²⁰	1924-...

FONT: *Elaboració pròpia.*

EL TRIBUNAL INDUSTRIAL

El 1908 transcorre sense cap altra activitat de la Junta de Reformes Socials, tret de les tasques pròpies de la formació de llistes electorals per a la constitució del Tribunal Industrial i les de renovació de la mateixa Junta, a finals d'any. Els Tribunals Industrials són una figura creada mitjançant la llei de 19 de maig de 1908.²¹ Un RD del 20 d'octubre del mateix any en creava a totes les capitals de província i en algunes ciutats caps de partit judicial, com és el cas de Sabadell.²² «*El Tribunal se compondrá (capítol 3r) del juez de primera instancia, presidente; de tres jurados y un suplente, designados por el litigante obrero entre los que figuren en la lista elegida por los patronos, y de tres jurados y un suplente, designados por el litigante patrono entre los que figuren en la lista elegida por los obreros.*» Els càrrecs de jurats eren gratuïts i obligatoris (article

4). Les eleccions al Cos de Jurats eren biennals (article 15).

Les competències dels Tribunals Industrials apareixien a l'article 5è.²³ En relació als Tribunals Industrials, les Juntes de Reformes Socials són les encarregades de la seva organització electoral.²⁴ El 18 de desembre de 1908, la Junta de Reformes Socials de Sabadell treia a la premsa un anunci oficial convocant «*á cuantos patronos ú obreros de este partido judicial se crean con derecho á ser electores para la formación de las listas de Jurados que tendrán que constituir dicho Tribunal, para que acudan á inscribirse ya sea de palabra ó por escrito á esta Secretaría Municipal, dentro del plazo de un mes. Lo que se anuncia para conocimiento de los interesados, á quienes se advierte que serán considerados patronos ú obreros á los efectos de la referida Ley, todos los comprendidos en los artículos 2º y 8º de la misma. Saba-*

²⁰ El *Registre de Sortides* de la Junta Local de Reformes Socials s'acaba el 13 de juny de 1926, i no hi consta cap renovació ni reelecció del càrrec de president de la Junta Municipal del Cens Electoral.

²¹ *Gaceta de Madrid* (20.05.1908).

²² Id. de 21 d'octubre (rectificació 4 de novembre). La llei de 2 d'agost de 1907 (*Gaceta...* (6.08.1907)) havia reorganitzat l'Administració de justícia als Jutjats municipals.

²³ «*Fuera de los casos de sumisión expresa ó tácita á los Tribunales ordinarios ó de compromiso en árbitros ó amigables componedores, cuya determinación compete también al Tribunal industrial, conocerá éste: 1o. De las reclamaciones civiles que surjan entre patronos y obreros, o entre obreros del mismo patro-*

no, sobre incumplimiento o rescisión de los contratos de arrendamiento de servicios, de los contratos de trabajo ó de los de aprendizaje. 2o. De los pleitos que surjan en la aplicación de la Ley de Accidentes de trabajo, sometidos hasta ahora provisionalmente a la jurisdicción de los jueces de primera instancia. El contrato se supone siempre existente entre todo aquel que da trabajo y el que lo presta; a falta de estipulación escrita ó verbal, se atenderá el Tribunal á los usos y costumbres de cada localidad en la respectiva clase de trabajo.»

²⁴ A més, un article addicional les facultava per a la Inspecció i l'Estadística del treball. R. LUQUE, Annex I: «*Relació legislativa en què es donen atribucions a les Juntes de Reformes Socials, 1900-1924.*»

dell 16 de diciembre de 1908.— *El alcalde accidental Presidente, A. Campañá Salas*».²⁵

Malgrat la crema, durant la Setmana Tràgica, de tota la documentació relativa al procés electoral, sabem quines foren les persones elegides gràcies a un expedient de la Junta de Reformes Socials anomenat *Nombramiento de Jurados para el Tribunal Industrial, 1910-1914*, en què es relacionen:²⁶

Patrons	Obrers
Francesc Moix	Marià Figuerola
Joan Carol Prat	Francesc Soler
Joan Morral	Miquel Moratonas
Laureà Tamburini	Àngel Sanmartí
Ricard Sampere	Jaume Xercavins Santamaría
Melchor Rodriguez	Esteve Grau
Fidel Masagué	Joan Romeu Planas
Marc Manich	Josep Santamaría
Ramon Picart	Enric Soler
Joaquim Baciana	Antoni Sanllehí
Josep Duran Camps	Francesc Duran Tudó
Ramon Molins Feliu	Joan Mora
Miquel Fíguls	Antoni Ventura
Mateo Brujas	Mateo Iglesias
Feliu Grieria Crespi	Sebastià Roca

Hom pot comprovar que molts dels noms dels patrons, per no dir tots, són prohoms locals, associats a alguna de les tres grans entitats patronals: Gremi, Cambra, Unió Industrial. Per posar només un exemple, tres, Joan Morral, Laureà Tamburini i Ramon Molins, són en aquells moments president de la Secció de Teixits (i membre de la Junta Directiva de la UIS), vicepresident i president, respectivament. Laureà Tamburini alhora és

també vocal suplent de la Junta de Reformes Socials.²⁷

Entre els jurats obrers trobem, també, persones conegudes, com ara Jaume Xercavins Santamaría, el republicà federal que havia estat vocal suplent de la Junta de Reformes Socials entre 1904-1906 i president de la Cooperativa La Sabadellenca. O bé, Joan Romeu i Planas, que havia estat secretari de la primera Junta Directiva del Círcol Republicà Federal, el 1894, amb Jaume Xercavins Rius, pare de l'anterior.

De fet, els Tribunals Industrials tingueren serioses dificultats per posar-se en marxa, i no arribaren a tenir un funcionament mínimament estable al llarg de la seva existència. A Sabadell, el Tribunal Industrial no va arribar a exercir i en tornarem a parlar més endavant, després de la llei de 21 de juliol de 1912, que reforma la del 1908; sobretot perquè durant el seu procés electoral es visqueren veritables disputes sindicals entre la Federació Obrera Sabadellenca —aleshores anomenada Federació de Sindicats Obrers de Sabadell i sa Comarca—, d'una banda, i el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria (CDCI) i el sindicat catòlic Unió Profesional de Obreros de Oficios Varios (UPOOV), d'una altra.

LA JUNTA DE 1908-1923. L'AFIRMACIÓ SINDICALISTA

Les eleccions de renovació de la Junta de Reformes Socials es feren cap a finals de novembre de 1908. Abans, però, el 8 de novembre, un anunci oficial de la JLRS de Sabadell anunciava a la prem-

²⁵ *Revista de Sabadell* (18.12.1908), p. 5.

²⁶ El 17 de febrer de 1910 l'inspector del Treball consultà a l'Ajuntament si s'havia constituït el Tribunal Industrial a la ciutat. El 18 de febrer, l'alcalde, Feliu Grieria i Dulcet, li contestà dient que sí, però que no en constava cap document a l'Alcaldia a causa de la crema pels successos de juliol de 1909. El 17 de març, l'Ajuntament demana al governador que li enviï la llista de Jurats del Tribunal Industrial. La llista es rep el 21 de març de 1910 i finalment, el 4 de maig de 1910, també es tramet al jutge de 1a Instància i als jurats patrons i obrers. Així s'assentà en el nou Llibre de *Registre de Sortides* de la Junta Local de Reformes Socials (p. 1-2, núm.

5-33, ambdós inclosos).

²⁷ De fet, la llista d'aquests 15 industrials és obra de la Unió Industrial, com s'apunta a la *Memoria* corresponent a l'exercici de 1909: «Publicada la Ley de constitución y organización de los Tribunales Industriales, atendido el objeto de los mismos, quedaba justificada nuestra intervención; y al efecto, de acuerdo con la Alcaldía de esta ciudad, formamos el censo de la clase patronal, el cual en su día fue convocado para el nombramiento de los quince industriales que con los quince obreros son las personas llamadas a constituir el referido Tribunal a elección de los litigantes en cada caso». AHS. UIS. *Memoria correspondiente al ejercicio de 1909*. Sabadell, 1910, p. 3.

sa local que: «A tenor de lo establecido en las vigentes disposiciones legales, durante el presente mes debe procederse a la renovación de la mitad de los Vocales y Suplentes electivos, que constituyen la Junta de Reformas Sociales. Corresponde cesar actualmente, por razón de antigüedad, á los señores siguientes: Vocales Patronos.- D. Juan Grau, D. Ramon Bru y D. Felio Griera. Vocales Obreros.- D. Francisco García, D. Gabriel Peig y D. Juan Moliné. Suplentes Patronos.- D. Juan Codina, D. Antonio Tous y Don José Buxó y Pi. Suplentes Obreros.- D. Juan Romeu, D. Fernando Durán y Joaquín Soley. La proclamación de los que han de cubrir las vacantes que producirán dichos señores, tendrá lugar en estas las casas consistoriales el día 28 del actual, á las 6 de la tarde, para los nuevos Vocales Patronos y sus Suplentes, y á las 7 para la de los obreros».²⁸

El 14 de desembre s'adreça un ofici al governador civil de la Província, president de la Junta Provincial de Reformes Socials «Remitiéndole testimonio de las actas de Vocales Patronos y Obreros y sus Suplentes (...) incluyéndole una instancia del Centre de Dependents del Comerç y de la Industria, dirigida á V.E. recordando la protesta que su representante formuló, pidiendo resuelva lo que proceda».²⁹

Aquesta sol·licitud, de la qual no coneixem els termes, allarga el nomenament definitiu dels nous vocals de la Junta fins el 10 de març de 1909, data en què sortiren oficialment elegides les persones següents:³⁰

Patrons	Obrers
<i>Vocals</i>	<i>Vocals</i>
Ramon Bru Llorens	Joan Nogué i Roca
Joan Grau i Puig	Lluís Prats Aragay
Joan Prats Salvany	Domènec Saló i Salas
<i>Suplents</i>	<i>Suplents</i>
(no consten)	(no consten)

²⁸ *Revista de Sabadell* (8.11.1908), p. 5.

²⁹ AHS. FM. Administració. *Registre General de Sortida*, 1908, núm. d'ordre 1330 (AMH 860).

³⁰ *Ibidem*, núm. d'ordre 292-297, ambdós inclosos.

³¹ Entre la documentació relativa a les renovacions bienials de l'Ajuntament apareix reflectida la Junta de Reformes Socials només durant els biennis de 1912-1913, 1916-1918, 1918-1920 i 1920-1921. A totes apareixen, com a compo-

La Junta de Reformes Socials de 1909-1923 va restar constituïda, doncs, com segueix:

Patrons	Obrers
<i>Vocals</i>	<i>Vocals</i>
Ramon Bru Llorens	Vicenç Cabané Mas
Joan Grau i Puig	Miquel Comas Vinyals
Modest Duran i Folguera	Josep Puig Cassanyas
Joan Prats Salvany	Joan Nogué i Roca
Laureà Tamburini Gibernau	Lluís Prats Aragay
Jacint Tort	Domènec Saló i Salas
<i>Suplents</i>	<i>Suplents</i>
(no consten)	(no consten)

Es pot observar que novament repeteixen diversos membres. Entre els vocals patrons, els càrrecs d'Antoni Estop Puig i de Bartomeu Montllor, que teòricament havien de romandre a la Junta, són ocupats per Joan Grau i per Ramon Bru, que havien de causar baixa. Pel que fa als suplents, Laureà Tamburini i Jacint Tort, que havien de continuar sent-hi, van ser elegits com a vocals titulars. Per contra, no consta que fossin nomenats els vocals suplents.

Entre els obrers, romanen vocals els qui ho havien de ser. Però els suplents, Toribi Dam, Baldomer Guillen i Josep Pont, que havien continuar sent-ho, tampoc consta que fossin reelegits. Per tant, en sortir elegits els tres nous vocals obrers (Joan Nogué Roca, Lluís Prats Aragay i Domènec Saló i Salas), la nova Junta de Reformes restà constituïda només amb els respectius vocals titulars.³¹ El dia 15 de març s'enviaven notificacions als alcaldes dels pobles del partit, als quals se'ls convocava a una reunió el dia 21 per al nomenament d'un vocal i un suplent representants a la Junta Provincial de Reformes Socials. Com a vocal de la JPRS sortí elegit Domènec Saló i Salas.³²

nents de la Junta de Reformes, aquestes mateixes persones (sis patrons i els sis obrers) i cap altra més AHS. FM Òrgans de Govern. *Càrrecs Municipals, 1909-1924*.

³² El nomenament de Domènec Saló i Salas com a vocal de la Junta Provincial no ha estat localitzat. La constància que ho és, però, es troba en el *Llibre d'Actes de la Junta*, a la sessió del 5 de febrer de 1910, on un acord diu: «Acordóse que por el Sr. Saló, Vocal de la Junta Provincial, se interese de la

A més dels vocals obrers de la FOS, Vicenç Cabané, Miquel Comas i Josep Puig Cassanyas, que repetien per segona vegada consecutiva, en aquesta Junta de Reformes Socials també foren elegits com a vocals obrers els membres del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell (CDCIS).

ELS VOCALS PATRONS

Pel que fa als vocals patrons, tots continuen essent membres de la Unió Industrial de Sabadell. En tornar a sortir elegits Joan Grau i Ramon Bru, que teòricament havien de cessar per antiguitat, només entra en escena un nou patró: Joan Prats Salvany. El vocal patró Modest Duran Folguera ja formava part de la Junta com a vocal des de 1906. El mateix passa amb Laureà Tamburini i Jacint Tort, que eren suplents.

Duran Folguera, ara amb 45 anys, és en aquests moments vicepresident del Gremi de Fabricants (1908-1909), i n'esdevindrà president durant el bienni 1910-1911.³³ Després dels fets de la Setmana Tràgica, formarà part de la Junta Constructora de la Casa Quarter per a la Guàrdia Civil, amb el càrrec de vicepresident 1r. A partir del 1917 formarà part de la Junta Consultiva d'Expressidents de la Unió Industrial de Sabadell.

Laureà Tamburini, amb 37 anys, és vicepresident de la Unió Industrial de Sabadell (1908-1909), de la qual serà president durant 1910-1911. És, també, vocal 3r de la Cambra de Comerç. Esdevindrà vicepresident del Gremi de Fabricants durant 1916-1917 —anys en què ocuparà la Presidència de la Comissió Aranzelària del Gremi— i

president durant 1918-1919, anys en què formarà part de la Junta de Patronat de l'Escola Industrial d'Arts i Oficis, com a delegat del Gremi de Fabricants. A partir del 1917 formarà part de la Junta Consultiva d'expressidents de la UIS.

Jacint Tort, de 52 anys, i antic membre de la Secció de Teixits de la UIS, n'arribarà a ésser el president entre 1916-1917.

El cas de Joan Grau i Puig, que també repeteix, és paradigmàtic: pertany a la Junta des de la primera constitució, fet que assenyala la importància central d'aquest personatge, veritable «pal de paller» de la patronal sabadellenca en els afers sociolaborals. Joan Grau, de 41 anys, és en aquests moments (1908-1909) vicepresident de la Secció d'Aprestos i Tints de la UIS i en serà president durant 1910-1911. Per tant formarà part, durant aquests anys, de la Junta Directiva de la UIS. D'aquesta darrera, n'ocuparà la presidència a partir de l'octubre de 1910, quan dimiteixi Tamburini, després de la vaga de la Seydoux.³⁴ Durant el bienni següent, 1912-1913, Grau ocuparà novament la presidència de la Unió Industrial. Regidor municipal entre 1914 i 1915, fou membre de la Comissió de Foment, tercer tinent d'alcalde, delegat municipal a la Junta d'Aigües i a la Junta d'Habitacions Barates i, finalment, membre de la Comissió Especial de Subsistències. Durant 1916-1917 fou membre fundador de la Mútua Sabadellenca d'Accidents i esdevingué vicepresident del seu primer Consell d'Administració.³⁵ Esdevindrà president de la Societat Auxiliars de la Indústria Tèxtil (AIT), creada a l'abril del 1919 com a entitat independent de la Unió Industrial, després que ho feren els filadors (Associació de Filadors, 16 de

misma, que acuda a la Superioridad para que la jornada de once horas diarias de trabajo, que hoy rige para las mujeres y niños, segun Ley de 1900, se haga extensiva a los hombres». No sabem qui era vocal suplent.

³³ Càrrecs que ocupen els vocals patrons de la JLRS de Sabadell a les seves respectives organitzacions, 1900-1923. R. LUQUE, Annex III: «Juntas Directives del Gremi de Fabricants de Sabadell, 1898-1923».

³⁴ Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. III, p. 14.41.

³⁵ Els membres de la Comissió Organitzadora foren

Francesc Llonch Cañameras, que presideix la Comissió, el mateix Joan Grau i Puig, Joaquim Montané i Mestres i l'advocat Pere Pascual i Salichs. El primer Consell d'Administració fou el següent:

President	Francesc Llonch Cañameras
Vicepresident	Joan Grau i Puig
Tresorer	Santago Molins Oliver
Secretari	Joaquim Montané Mestre
Vocals	Antoni Cusidó Cañellas i Josep Oller Draper

juny del 1917) i els fabricants de teixits (Associació de Fabricants de Teixits de Llana, també a l'abril del 1919).³⁶

Com a president de l'AIT, Joan Grau signà la sol·licitud i els estatuts de formació de la Federació Patronal de Sabadell (FPS) amb Jaume Fonolleda Sala, president de l'Associació de Filats de Llana, i Josep Caixach Estrada, president de la Unió de Patrons Pintors.³⁷ La Federació Patronal es va constituir el 24 de maig de 1920, amb representació de les associacions tèxtils esmentades, diversos industrials –mecànics i metal·lúrgics, fusters, pintors, impressors– i transports. Joan Grau, el seu gran animador, esdevindrà el president del Consell Directiu.³⁸ L'any 1921 és vicepresident del Gremi de Fabricants i n'esdevindrà president el bienni següent.

Joan Prats Salvany, de 37 anys, és en aquests moments vicepresident de la Secció de Llanes Regenerades i Cardes de la UIS. Durant el bienni de 1910-1911 en serà el president i formarà part, per tant, de la Junta Directiva de la UIS.³⁹ Membre fundador de la Mútua Sabadellenca el 1917, durant el bienni 1918-1919 esdevindrà vicepresident de la Secció de Llanes Regenerades i Cardes.

ELS VOCALS OBRERS

Els tres nous vocals obrers elegits per a aquesta Junta –Joan Nogué Roca, Lluís Prats Aragay i Domènec Saló i Salas– eren del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria. El Centre de

Dependents era una organització obrera integrada fonamentalment pels empleats d'oficina i de despatx de les indústries tèxtils i pels dependents de comerç pròpiament dits. Es va començar a organitzar a finals de 1906. A la premsa local es llegia el 12 de desembre que «*Uno de estos días serán presentados al Gobierno civil los estatutos de Centre de Dependents del Comerç y de la Industria, asociación de socorros mutuales y de enseñanza que se está constituyendo en esta ciudad. Este Centre tendrá su domicilio en la plaza de Pí y Margall, números 10 y 11*».⁴⁰

La Comissió Organitzadora estava formada per Joan Castella Mestres, Lluís Margarit, Joaquim Muntané Mestres, Josep Papell, Joan Ribot i Serra, Bartomeu Sallarès, Emili Serra, Melcior Tort, M. Valls Sala i Jaume Virgili. Aquesta Comissió presentà els estatuts al Govern Civil de Barcelona el 20 de desembre de 1906, quan era governador Francisco Manzano.⁴¹

La primera Junta Directiva del Centre era formada per Joan Ferran (president), Francesc Regàs (vicepresident 1r), Joan Trias Fàbregas (vicepresident 2n i president de la Secció d'Instrucció), Agustí Brujas (tresorer), Joan Rocamora (bibliotecari), Joan Ribot i Serra (vocal 1r i vicepresident de la Secció d'Instrucció), Joan Vidal Vila (vocal 2n i també secretari de la Secció d'Instrucció), Joan Castella Mestres (secretari) i Joan Nogué Roca (vicesecretari).⁴²

Com es pot veure, Joan Nogué Roca, que esdevindrà vocal obrer de la JRS a partir de 1909 i hi romandrà fins el 1923, fou un dels fundadors del

Josep TORRELLA PINEDA, *Els 70 anys de la Mútua*, Sabadell: Fundació Amics de les Arts i les Lletres de Sabadell, 1988 (Biblioteca Quadern, 14).

³⁶ Esteve DEU, p. 115-116.

³⁷ AGCB. Associacions. Sabadell, *Federación Patronal de Sabadell* (Exp. 10.496).

³⁸ AGFS. Federación Patronal de Sabadell. *Llibres d'Actes* (Llibre 1r).

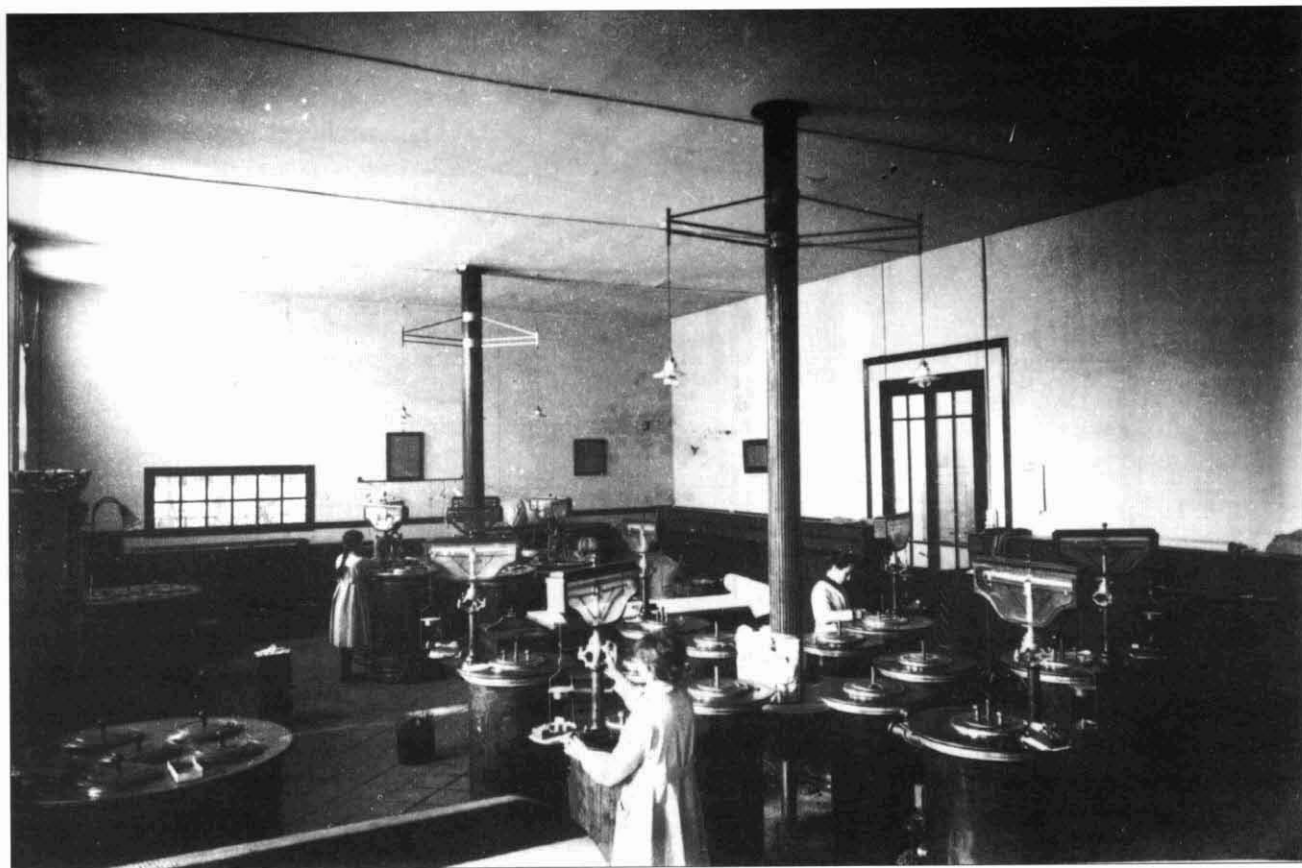
³⁹ Des del 8.10.1910 fins el 20.01.1918, aquesta Secció no va fer cap reunió. Atès que Joan Prats Salvany pertany a la Junta Directiva de la UIS com a president de Secció, és de suposar que hi roman durant el temps que aquesta darrera no es va reunir. Malgrat tot, durant el bienni 1912-13 el pre-

sident d'aquesta Secció fou Ricard Sampere, que durant 1910-1911 en fou vicepresident.

⁴⁰ *Revista de Sabadell* (12.12.1906), p. 3.

⁴¹ *Centre de Dependents del Comerç y de la Industria. Asociación de Socors y d'Ensenyansa*. Sabadell: Imprempta y Encuadernacions de Pere Tugas, 1907 (AHS).

⁴² *Revista de Sabadell* (27.01.1907). Per a una lectura amena i entranyable del Centre de Dependents, vegeu Joan ALSINA I GIRALT, *El Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell, 1907/1936*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1991 (Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach, 59). Cfr. amb R. LUQUE, p. 140 i s.

FOTOGRAFIA 2. Noies treballant a l'interior de l'Acondicionament i Docks de Sabadell. Anys 20. Autor: Francesc Casañas i Riera. (AHS).

Centre de Dependents i formà part de la seva Junta Directiva com a vicesecretari. Tenia llavors 25 anys.

El Centre es constituí inicialment amb una Secció Permanent d'Educació i Instrucció i una altra de Socors Mutus. Més tard es constituïrien les Seccions de Relació i Treball (1913), la de Propaganda i la d'Esports. El 22 de setembre de 1907, el Centre tenia ja més de 250 socis,⁴³ xifra que es mantindrà més o menys estable fins el 1911,⁴⁴ amb 254, fins a arribar a 398 socis el 1913.⁴⁵

⁴³ *Revista de Sabadell* (22.09.1907), citat per ALSINA, *op. cit.* p. 8.

⁴⁴ AHS. FM. Vigilància i Seguretat. Associacions, 1903-1930. *Llistes dels socis d'algunes Societats de Sabadell trameses per l'Alcaldia al Govern Civil.*

⁴⁵ «Memòria del Consell Directiu corresponent al curs

L'octubre del 1912 es començà a editar el butlletí mensual portaveu del Centre anomenat *De la Nostra Vida*. El primer número publicà el primer lliurament d'una conferència pronunciada al local del Centre (dins del cicle de Conferències d'Extensió Escolar organitzades per al curs), pel president de la Unió Industrial de Sabadell, vocal patró de la Junta de Reformes Socials, Joan Grau i Puig, sota el títol *Consideracions Econòmiques y Socials*.⁴⁶ Es publicava també en aquest número la «Llista de Socis Protectors», amb un total de 78 cases o entitats.⁴⁷ El 1913 els socis protectors eren 87.

1912-1913», *De la Nostra Vida*, núm. 10 (juliol de 1913).

⁴⁶ La segona i tercera part sortiren publicades en els números 4 (gener de 1913) i 5 (febrer de 1913) de *De la Nostra Vida*.

⁴⁷ Des de les Agències de Transports de Llorens Llobet fins a l'Hotel d'Espanya, passant pels tallers de construccions

Entre els seus redactors trobem Domènec Saló i Salas, elegit a finals de 1908 vocal obrer de la JRS. Aquest butlletí sortirà fins a l'octubre de 1918. Al gener de 1919, el Centre publicà *Evolució: Portanveu del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell*, continuació de *De la Nostra Vida*. El maig de 1921, segons Joan Alsina, i desaparegut ja *Evolució...*, es comença a publicar *Actuació*, que és ja subtitulat «Portaveu del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria i del Sindicat de Dependents».⁴⁸ *Actuació* sortí per darrera vegada el gener de 1922.⁴⁹

L'any 1912 s'actualitzaren els estatuts del Centre, sobre la base d'una reedició feta el 1909 i amb les modificacions de la reunió general extraordinària de 31 d'agost de 1911. En l'article segon s'explicava que «la llengua oficial del Centre serà la catalana, poguent no obstant, ferse ús dels altres idiomes quan les circumstàncies ho aconsellim».⁵⁰ Quan es feren els estatuts amb data 19 de juny de 1909, era secretari del Centre Lluís Prats Aragay, que havia estat elegit, feia només uns mesos, vocal obrer de la JLRS.

El 1913, el Centre de Dependents crearà la Secció de Relació i Treball, i en fou el primer president Domènec Saló i Salas. Aquesta Secció s'havia d'ocupar dels afers sociolaborals, especialment dels relatius al descans dominical i a l'augment dels salaris. Durant tota aquesta dècada trobarem el Centre reivindicant contínuament l'aplicació de la llei i signant convenis amb les entitats patronals La Gremial i El Foment Mercantil i Industrial (conegut per El Foment), relatius al descans dominical i a la jornada mercantil.

de Manel Folguera i Duran o el cap de Correus, i tot un reguitzell d'empresaris tèxtils locals, entre els quals hi havia Joan Grau i altres patrons relacionats amb la Junta de Reformes Socials, com ara el tintorer Ramon Bru Llorens (en aquests moments vocal patró de la JLRS), Feliu Griera i Dulcet (vocal entre 1904-1908) i Jacint Tort, també vocal patró de la Junta de Reformes en aquests moments.

⁴⁸ Joan ALSINA, *El Centre de Dependents...* op. cit., p. 18.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 19.

⁵⁰ CENTRE DE DEPENDENTS DEL COMERÇ Y DE LA INDÚSTRIA DE SABADELL, *Estatuts*, Sabadell: Tip. Altura, 1912 (AHS).

⁵¹ Joan ALSINA, *El Centre de Dependents...* op. cit., p. 16.

Saló va intervenir com a ponent en la primera assemblea de Dependents del Comerç i de la Indústria organitzada pel CADCI de Barcelona aquest mateix any, amb la ponència *Setmana anglesa i la seva relació amb el dependent*.⁵¹

La Secció de Relació i Treball es convertí l'any 1919 en el Sindicat de Dependents, aixoplugat pel Centre. Durant els anys vint, el Centre de Dependents visqué un seguit de divisions internes, fruit de la divisió entre els qui volien mantenir el caràcter independent de l'associació i els qui es decantaven per la creació del Sindicat Únic Mercantil, abonat per la Federació Local de Sindicats: «*Alguns elements de ram mercantil, disconformes amb els principis que senyalen l'actuació de l'entitat que deuria vetllar per la millora de la classe i que no es mes que un salvaguarda dels interessos patronals, han empresa la tasca de organitzar la dependència mercantil a base de sindicat únic, per ésser aquest el que més respont a les necessitats del obrer. La Federació local de Sindicats Obrers, ha ofert el seu incondicional apoi, per a que el aixent Sindicat pugui tindre dintre poc la estabilitat legal que les circumstàncies requereixem*».⁵²

El Centre de Dependents es caracteritzà per unes estretes relacions amb la patronal local, membres de la qual en formaven part com a socis protectors.⁵³ Integrada per obrers que no deixaven de ser-ho, però privilegiats pel fet de no formar part de les franges més humils, aquesta entitat perseguia una organització i cohesió dels dependents per tal de millorar les seves condicions de vida i de treball, sobretot en relació als horaris de feina. Vegem els tres vocals obrers del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria.

⁵² AHS. JLRS. Convenios formulados entre las Entidades patronales «La Gremial» u «Fomento», y la obrera «Centre de Dependents», relativos al Descanso Dominical y Jornada Mercantil, así como otras incidencias, 1912, 1913, 1918, 1919. Fulls «A tots els ciutadans» i «Als obrers mercantils».

⁵³ En una carta de 12 de novembre de 1907, demanant una subvenció a l'Ajuntament de Sabadell es pot llegir que «*mercès a la jamay prou agraahida cooperació de quasi la totalitat de Febricants y Comerciants de nostra Ciutat quins constan inscrits en ses llistes de socis com a Protectors...*». AHS. FM. Governació. *El Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria demanant subvenció, 1907-1909* (1907).

Joan Nogué Roca, de 26 anys, neix a Sabadell, però pertany a una família pagesa originària de Camprodon. És, com acabem de veure, un dels membres fundadors del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell, entitat a la qual es mantingué associat tota la vida i, ocasionalment, n'exercí la presidència accidental, com per exemple durant l'any 1909.⁵⁴

Lluís Prats Aragay, de 26 anys, és també fill de família pagesa originària d'Hostalric, lloc on va néixer. A diferència de Nogué, que té un germà jornalero com el seu pare, Lluís Prats, el pare del qual també és jornalero, té un germà que és teixidor. Lluís Prats era secretari del Centre de Dependents quan fou elegit vocal obrer de la JLRS. Durant el bienni de 1912-1913 fou elegit president de la Junta Municipal del Cens Electoral.

Finalment Domènec Saló i Salas, de 37 anys, és nascut a Sabadell i fill d'una família de dependents i comerciants originaris de Vilafranca del Penedès. Afeccionat a la poesia i al teatre, orador eloqüent i brillant, fou un dels elements més notables de la Societat Pitarra. Membre destacat del Centre Català de Sabadell, fou dues vegades president (vicepresident, 1904-1905;⁵⁵ president, 1906-1907) i membre de la Junta; donà a conèixer algunes de les seves produccions poètiques al setmanari *Lo Catalanista*. Quan aquesta publicació va desaparèixer, col·laborà assíduament en el seu butlletí mensual, que dirigia. Fou director del periòdic *Acció Catalana* (gener de 1907 - juliol de 1909). Quan sortí el *Diari de Sabadell*, el 1910, en fou «un element principal i veritable timoner durant una pila d'anys».⁵⁶

Membre de l'Orfeó de Sabadell, d'ell era la lletra del primer himne de l'entitat.⁵⁷ Fou un dels membres fundadors del Centre de Dependents i el seu tercer president (1909). També fou un dels fundadors del Centre Excursionista del Vallès, en el qual prengué part activa, vicepresident de l'Associació de Música i membre de l'agrupació Rapsodes, etc.

Fou, doncs, el primer president de la Secció de Relació i Treball del Centre de Dependent (creada el 15 de juliol de 1913). També fou president de la Junta Municipal del Cens Electoral durant dos biennis consecutius: 1914-15 i 1916-17. Pel que fa a l'administració local, Domènec Saló i Salas fou regidor catalanista entre 1918-1920, 1r tinent d'alcalde i president de la Comissió d'Hisenda, vocal de la Comissió Especial del Cadastre, president de la Comissió 2a de Recluta, vocal regidor de la Junta Municipal de Beneficiència i vocal regidor de la Junta Local de Primera Ensenyança.

Finalment, aquest entusiasta fumador de cigars fou alcalde de Sabadell des de l'1 d'abril de 1922 fins al 19 de setembre de 1923, data en què fou fulminantment destituït per la Dictadura de Primo de Rivera, acusat «de que V. ampara propagandas y campañas contra la integridad de la Patria, sustrayendo del conocimiento del Delegado de mi Autoridad cuantos actos y reuniones se celebran en el Centro Catalán por la libertad de Cataluña, de cuyo Centro es V. asiduo concurrente, permitiendo que se fijen y exhiban en lugares públicos carteles y banderas separatistas».⁵⁸

⁵⁴ AHS. FM. *Governació. El Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria demanant subvenció, 1907-1909*, loc. cit., 1909.

⁵⁵ Comissió Executiva del Centre Català de Sabadell, 1904:

President:	Gabriel Casals
Vicepresident:	Domènec Saló i Salas
Tresorer:	Tomàs Figueres
Bibliotecari:	Josep Martí i Peydró
Secretari:	Joan Roca i Costa

⁵⁶ Joan MONTLLOR I PUJAL, «En Domènec Saló i Salas» [article dedicat a la seva memòria (va morir el 19 d'agost de 1930)], *Diari de Sabadell* (22.08.1930), p. 1-2.

⁵⁷ «Del terter que els ha dictat, nostres cants tenen la flairel de la boca del cantaire brollen plens de majestat./ Són la veu amorosida, de la pàtria on hem nascut/ són l'amor que a l'amor crida, són esplais de joventut/ són la força i són la vida d'aquest poble mai retut./ A dolls brolla la dolcesa del seu bell ritme escaient/ tenen tota la feresa dels udols del nostre vent/ són la bella rustiquesa del cor franc de nostra gent.»

⁵⁸ AHS. FM. Secció Òrgans de Govern. *Expedients generals*, núm. 48/1922, Constitució del Ayuntamiento. Ofici de la Secretaría General del Gobierno Civil de la Provincia de Barcelona, de data 17 de setembre de 1923, que n'ordenà la destrucció (AMH 2126).

Una carta adreçada al consistori, del 22 de setembre de 1923 (escrita i signada de pròpia mà pel mateix Domènec Saló), manifestava que passava «á esser soldat de fila, qu'es el que mes em plau, i vinc á continuar la meua col·laboració amb vosaltres, amics regidors, en interes de la Ciutat».

DE LA SETMANA TRÀGICA A LA VAGA DE LA SEYDOUX

La Junta de Reformes va restar constituïda a mitjan març de 1909, i el dia 29 un ofici en donava comptes al Govern Civil.⁵⁹ La Junta es tornà a reunir el 5 d'octubre de 1909, per fer constar a l'Acta el seu sentiment «...por los sucesos ocurridos en esta Ciudad durante la última semana del mes de Julio, en que los sediciosos cometieron los más execrables delitos y entre ellos, pegaron fuego á estas Casas Consistoriales, destruyendo por completo toda la documentación perteneciente á esta Junta, como son: actas expedientes, comunicaciones, etc.». També es fan constar els noms dels vocals que componen la Junta i el seu caràcter i, finalment, la necessitat d'adquirir nous llibres per a les Actes i Registre de Comunicacions de la Junta, com també el material necessari perquè funcionés.⁶⁰

I és que durant els fets de la Setmana Tràgica, entre el 26 i 31 de juliol de 1909, els assaltants cremaren, a més de l'església de Sant Fèlix i els Jutjats, l'edifici de l'Ajuntament, on la Junta Local de Reformes Socials es reunia. Tota la seva documentació des de 1900 fins a 1909 fou cremada. En una relació feta per l'Arxiu Històric de Sabadell d'aleshores també es dona comptes que fou cremada «Toda la documentación relativa á la Junta de Reformas Sociales, como actas, expedientes, comunicaciones, cuestionarios de las huelgas, minutas, dictámenes y todo lo referente al Tribunal Industrial».⁶¹ Sortosament se salvà l'Arxiu Municipal: «En las oficinas municipales, ha quedado destruida por completo toda la documen-

tación existente en la Secretaría Municipal, en la Contaduría, en las oficinas de Seguridad y Vigilancia y en alguna otra. Se han salvado del incendio y devastación el salón del Consistorio, el despacho de la Alcaldía y todo el segundo piso que contiene el Archivo Municipal».⁶² L'anomenada reunió comptà amb la presència de l'alcalde, Miquel del Solà Font, en qualitat de president de la Junta, i l'arxiprest de Sant Fèlix, Josep Perarnau, i el metge Feliu Vilarrubias Viada, com a vocals nats. Dels vocals patrons hi assistiren Joan Grau, Ramon Bru, Modest Duran i Joan Prats Salvany, però en faltaren dos: Laureà Tamburini i Jacint Tort. Dels vocals obrers van assistir-hi tres: Domènec Saló, Joan Nogué i Vicenç Cabané, aquest darrer secretari de la Junta, i en mancaren també tres: Lluís Prats Aragay, Miquel Comas i Josep Puig Cassanyas. Contra Puig Cassanyas es va dictar manament de presó (i també contra Pau Bonet Soley, regidor republicà com Cassanyas), i ho féu el capità del Regiment d'Infanteria d'Alcántara, núm. 58, Vicente Osle Carbonell, jutge militar instructor de la causa dels fets de la Setmana Tràgica. Cassanyas fou detingut el 10 de setembre de 1909 i posat en llibertat el 21 del mateix mes.⁶³

Després dels fets de la Setmana Tràgica foren suspeses diferents organitzacions locals, entre les quals la Federació Obrera Sabadellenca: «Los edificios clausurados —diu un ofici de l'Ajuntament adreçat al governador civil— por disposición Militar son: Circulo Republicano Federal; Centre Nacionalista Republicà; Centre Català; Casino de la Unión Republicana; Circulo Federal de la Cruz Alta; Fraternidad Republicana; Partit Federal Català; Federación Obrera; Café de Plaza; y Cine Talón»⁶⁴ (aquest fins el 28 d'octubre). La FOS no tornarà a tenir certa activitat fins el març de 1910, i el seu òrgan de premsa, *El Trabajo*, reapareixerà un any després de la Setmana Tràgica, el 24 de juliol de 1910, tot just a les portes de l'emblemàtica vaga local de la casa Seydoux i C^{ia}.⁶⁵

⁵⁹ AHS. FM. Administració. Registre General de Sortida, núm. d'ordre 350 (AMH 860).

⁶⁰ AHS. JLRS. Llibre d'Actes. Acta del 5.10.1909, p. 2.

⁶¹ AHS. FM. Archivo Histórico del Municipio. Sabadell, 1909, julio. Relación de los documentos y otros efectos destruidos por los revoltosos, núm. 19.

⁶² *Revista de Sabadell* (4.07.1909), citat per Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. III, p. 13.66.

⁶³ AHS. FM. Administració. Registre General de Sortida, 1909 (núm. 77). Núm. d'ordre 1099 (AMH 860).

⁶⁴ *Ibidem*, núm. d'ordre 985.

⁶⁵ Per a un seguiment detallat d'aquesta vaga, Andreu

Abans que acabés l'any 1909, la Junta va fer el nomenament de president de la Junta Municipal del Cens Electoral, el 16 d'octubre, a favor del vocal patró Ramon Bru Llorens, i va recollir, mitjançant els «Interrogatoris de les vagues» de l'Institut de Reformes Socials, la informació relativa a les 4 vagues que es van succeir a Sabadell entre el 21 de juliol i l'11 d'agost.⁶⁶

LA VAGA DE LA SEYDOUX⁶⁷

La Seydoux et Cie., empresa emblemàtica a la localitat en el terreny laboral, tancà el segle XIX i s'endinsà en el XX amb una important vaga en contra del sistema de treball a preu fet, la qual provocà una vaga general entre els dies 28 de novembre i el 2 de desembre de 1899.⁶⁷ El 1910 es reproduí la vaga a can Seydoux, encara que ara, a més del mateix motiu —contra els preus fets—, el detonant fou l'acomiadament de tres obrers. També es dilucidaven qüestions com l'horari de treball i una altra d'important: la llibertat de sindicació.

Com el 1899, aquesta fou una vaga llarga —des del 6 d'agost fins el 16 de desembre de 1910—, violenta —trets de pistola com en l'anterior ocasió— i també desencadenà en una vaga general —del 26 al 30 d'octubre—. Ara bé, mentre que el 1899 es va córrer el perill de locaut patronal però no s'arribà a assolir, en la de 1910 sí que es va dur

a terme (des del 15 de setembre fins al 10 d'octubre); aquest fet significà un important assaig de demostració de força de la patronal.

Aquesta vaga portà gent com Pablo Iglesias, que vingué a fer un míting al CRF. Per solucionar-la hi van intervenir des de la Secció de Preparació i Filatura d'Estam de l'empresa fins al ministre de Governació (Fernando Merino, comte de Sagasta), passant per l'alcalde (Feliu Griera i Dulcet), la Junta de Reformes Socials, el governador civil (Buenaventura Muñoz), el capità general de la província, Valeriano Weyler, la Unió Industrial de Sabadell i la Federació Obrera Sabadellenca. La vaga, en el decurs de la qual va néixer la Confederación Regional del Trabajo de Cataluña, encetarà un procés de resolució dels conflictes a Sabadell protagonitzat per la negociació directa entre la patronal i les organitzacions obreres, amb el suport de fons de les seves respectives federacions locals (la UIS, dels patrons, i la FOS, dels obrers). Aquest procés tindrà, durant el segon quinquenni, una derivació cada cop major vers l'entesa directa entre ambdues organitzacions principals representatives del capital i del treball. De fet, entre la documentació de la JRS apareix, a més dels diferents expedients d'aquesta vaga, un altre amb el significatiu títol de *Projecte d'avinença entre la Federació Obrera Sabadellenca i la Unió Industrial resolent el conflicte general produït per la vaga de can Seydoux*.⁶⁹

CASTELLS, *op. cit.*, vol. III, p. 14.41-14.55. Cal esmentar que Castells (p. 14.42) incorre en una errada a la nota 91.4, quan afirma «El president de la Junta Local de Reformes Socials vol tancar la seva fàbrica. - Aquest és Jacint Tort, fabricant de teixits de llana. El 21.09.1910 va comunicar a l'alcalde "como presidente de la Junta Local de Reformas Sociales" que tancarà la seva fàbrica deixant "sin trabajo de 70 u 80 operarios dentro el plazo de 8 a 10 días..."».

La nota es presta a error, sens dubte, per la manera com està redactada. Diu exactament: «Excmo. Señor: El que suscribe, fabricante de tejidos de lana de la presente Ciudad á V.E. como Presidente de la Junta de Reformas Sociales, tiene el honor de poner en conocimiento, que...». En realitat, per a no prestar-se a errada, hauria de dir: «Excmo. Señor: El que suscribe, fabricante de tejidos de lana de la presente Ciudad se dirige á V.E. como Alcalde-Presidente de la Junta de Reformas Sociales, y tiene el honor de poner en su conocimiento, que...». Perquè, com sabem, és l'alcalde qui té la presidència de la Junta de

Reformes Socials. Jacint Tort, que coincideix que estava relacionat amb la Junta de Reformes en qualitat de vocal patró, mai no va exercir de president.

⁶⁶ R. LUQUE, Annex VII per a les vagues i Llibre de Registre de Sortides de la Junta de Reformes Socials per als «Interrogatoris» (24.01.1910).

⁶⁷ Per a un seguiment exhaustiu de la vaga de la Seydoux de 1910, R. LUQUE, p. 150 i s., i Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. II, p. 12.57-12.59.

⁶⁸ AHS. FM. Governació. *Vagues. Huelga de trabajadores de la fàbrica de hilados y tejidos de Seydoux y C^{ma}, 1899*.

⁶⁹ Entre la documentació de la Junta de Reformes Socials apareixen diferents expedients mitjançant els quals es pot fer un seguiment del conflicte (1. Antecedents de la vaga Seydoux, 23.7/30.08.1910; 2. De la Casa Seydoux i C^a, ag.-nov. 1910; 3. «Documentos relativos a la huelga Seydoux: Los Patronos amenazando con el lockout, de realizarse el propósito de la Federación Obrera de declararse en huelga en

La vaga es saldà amb la clausura de la FOS (que va restar tancada fins el 19 d'agost del 1911), la detenció de la seva directiva el 5 de novembre i l'empresonament dels líders, la seva premsa clausurada —*El Trabajo*, que no reapareixerà fins el 24 d'abril de 1912— i la substitució dels vaguistes a finals de novembre, principis de desembre.⁷⁰ Fet que explica, alhora, el diferencial de vagues de 1911 i 1912 respecte de 1910 i de 1913.

Per les seves característiques peculiars, aquesta vaga inaugura tota una època de lluites de la gent treballadora pel reconeixement de llurs organitzacions sindicals. Un reconeixement al qual s'oposava la patronal, sobretot pel que fa a la llibertat de sindicació dins de les seves fàbriques, fet que era considerat com una intromissió externa i per tant intolerable.

AMB LA FOS CLAUSURADA NO ÉS POSSIBLE LA RENOVACIÓ DE LA JUNTA DE REFORMES

Abans que acabés l'any 1910 es va renovar parcialment la Junta, segons el que disposava la Reial Ordre Circular (ROC) de 9 de novembre. El 12 de novembre es redacta la nota per incloure-la a la premsa local, però no s'arriba a publicar: hom s'adona que la Federació Obrera està clausurada. Així, el 3 de desembre l'alcalde Feliu Griera envia una carta al president de l'Institut de Reformes Socials (IRS) de Madrid, Gumersindo de Azcárate, en què li demana que la renovació de la Junta de Reformes es faci quan s'hagi aixecat la suspensió de la FOS. És interessant el que en diu Griera: «...como en esta Ciudad con motivo de determinados sucesos habidos durante la última huelga general, fue suspendida la Federación Obrera, Sociedad de la que forman parte la mayoría de los obreros de esta localidad, no estimó conveniente esta alcaldía, de acuerdo con el Gobernador Civil, convocar las elecciones, porque no habría podido tomar parte en ellas, por el explicado motivo la referida Sociedad, ni tampoco juzgó conve-

niente convocar á toda la gran masa obrera en reunión magna para el indicado objeto, porque aun cuando felizmente han desaparecido las anormales circunstancias por que ha atravesado la Ciudad, sin embargo son las mismas demasiado recientes. Por tanto me permito suplicarle se digne autorizarme para que tan luego por el Juzgado Instructor sea levantada á la espresada Asociación obrera dicha suspensión y vuelva la misma á entrar en sus habituales funciones, pueda convocar las elecciones para la renovación parcial ordenada de la Junta local de Reformas Sociales».⁷¹

Aquest reconeixement explícit de la representativitat local de la Federació Obrera dóna proves de la seva força, fins i tot amb les funcions suspeses i els líders empresonats. D'altra banda, dóna fe que tant les autoritats com la patronal sabadellenca legitimen el sindicat obrer, admeten obertament la seva existència i prefereixen incloure'l en el joc sociolaboral. Així ho entén també Gumersindo de Azcárate, que contesta el 26 de desembre dient que «este Instituto se da cuenta de los motivos que impidieron verificar esa renovación á su debido tiempo, y no ve inconveniente en acceder á lo que V. propone».⁷²

Amb aquesta situació, la Junta de Reformes, de Sabadell no solament no va renovar la meitat dels membres, sinó que tampoc no es va reunir durant els següents nou mesos, fet que va ocasionar, al juny de 1911, una nova nota de Madrid dient que «Por oficio de la Inspección del Trabajo de la 2ª región (Barcelona) tiene conocimiento este Instituto de que hace muchos meses, la Junta local de Reformas Sociales de su digna presidencia, no se reúne por motivos que se desconocen. Como esa población es una de las más importantes de la provincia como fabril, conviene no abandonar los deberes que se señalan...».

Com es veu, l'IRS està força interessat en el funcionament de les juntes de les poblacions fabrils més importants i així ho fa saber a la de Sabadell. Aquesta tot just acabava de reunir-se el 10 de maig de 1911, la qual cosa li permet contestar a

la fàbrica Casanovas si no se despacha a un obrero» (7-21.09.1910); 4. Projecte d'avinença entre la Federació Obrera Sabadellenca i la Unió Industrial resolent el conflicte general produït per la vaga de can Seydoux.

⁷⁰ Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. III, p. 14.42-14.56.

⁷¹ AHS. JLRS. *Expediente general, año de 1910 á 1921*, (3.12.1910).

⁷² *Ibidem* (26.12.1910).

l'Institut, el 17 de juny, afirmant que no s'havia reunit fins llavors a causa de les «*circunstancias especiales por la que atravesó esta Ciudad con motivo de las últimas huelgas*», com també pel tema de la clausura de la FOS, que comportà la no renovació de la Junta i la consegüent autorització de l'Institut, el desembre de 1910, a fer les eleccions un cop legalitzada novament la Federació Obrera.

L'alcalde Feliu Griera s'excusa dient que «*como se ve por lo expuesto, la situación de la Junta es algún tanto anómala y por lo mismo, aunque no ha sido esta Alcaldía —reconex— pródiga en reunirlos, no obstante se ha convocado siempre que algún asunto de los que ella está mandada á resolver lo ha hecho preciso, siendo la fecha de la última reunión el día 10 de Mayo último*».

Més endavant, el 18 de gener de 1912, el governador civil es posa en contacte amb la Junta de Reformes de Sabadell per comunicar-li que el dia 4 el subsecretari del Ministeri de la Governació —després que l'Institut de Reformes Socials li enviés un ofici explicant-li les incidències de desembre de 1911— li va adreçar una RO en què li manifestava la necessitat de renovar la Junta sabadellenca o bé sancionar per Reial Ordre la continuació de l'existent, i al mateix temps demanava un informe de l'alcaldia de Sabadell sobre el tema. Aquest informe no s'envia al governador civil de la província fins el 15 de juny de 1912. L'aleshores alcalde, Silvestre Romeu, excusa la seva demora atès que creia que «*á no tardar se levantaría por la autoridad judicial la suspensión de la Federación Obrera (...) á pesar del tiempo transcurrido, continua esta Asociación (...) suspensa en su funcionamiento y por lo mismo como tal Asociación no puede concurrir á la elección de la nueva junta local de Reformas, á pesar*

de ser la más numerosa, de manera que bien puede afirmarse que forman parte de la misma mas de las dos terceras partes de la masa obrera». Romeu proposa que com que pel novembre s'han de fer unes noves eleccions de renovació parcial de la Junta, s'aprofiti per fer-les de renovació total, en el cas que la Federació Obrera «*haya vuelto a la normalidad*». ⁷³

Tanmateix, la RO de 19 de novembre de 1912 va ajornar les eleccions de renovació de les Juntes de Reformes fins que no es formés un Cens de Societats obreres i patronals. ⁷⁴ Com sabem, les eleccions de renovació de les Juntes de Reformes no es van iniciar fins el febrer del 1923.

Malgrat tot, la crisi per la qual travessa la FOS és profunda i la recuperació és lenta. Des del 1909 fins al 1912 patirà, any rere any, diversos mesos de clausura, registres, persecucions i empresonament dels seus líders. A la repressió de la Setmana Tràgica va seguir la de finals de 1910, després de la vaga general i la vaga de la Seydoux; després, la derivada de la vaga general del 18 de setembre de 1911 contra la guerra del Marroc. Són anys de dispersió i desorganització, com ho fa palès la minva de vagues: 4 el 1911 i 2 el 1912. Però també són anys de resistència: després de la vaga de la Seydoux, els homes i les dones de la clausurada FOS constitueixen el Centro de Estudios Sociales, el 5 de desembre de 1910, com a tapadora. ⁷⁵ Són anys en què es desplega un important i sostingut moviment solidari amb els presos polítics i els seus familiars, amb manifestacions contra el govern Maura i peticions d'amnistia, en què l'entitat Lliga dels Drets de l'Home canalitzava les activitats pro-presos i aixoplugava alguns dels dirigents més significats de la FOS, com Bru Lladó Roca o Margí Marcé.

⁷³ Ibídem (15.06.1912).

⁷⁴ Vegeu la part primera. «Reglamentació interna, representativitat, renovacions i reorganitzacions».

⁷⁵ El teixidor Josep Rabasa Comas fou qui presentà els estatuts al Govern Civil. L'article 7è manifestava que els socis «*podrán ser de ambos sexos y vendrán obligados a satisfacer, las mujeres y jóvenes varones de 16 a 21 años, 25 céntimos al mes y los hombres mayores de 21 años, 50 céntimos*». El 15 de desembre de 1910, la nota policial de l'alcaldia de Sabadell especifica que en la reunió de constitució de la seva Junta Directiva

assistiren 150 persones, la majoria de 14 i 18 anys. La Junta Directiva la integren:

President	Josep Rabasa
Secretari	August Ibars
Vocals	Miquel Aguilà, Josep Peig (o Puig; es tracta de Josep Puig Cassanyas?), Àngel Sallent, Joan Lladó, Lluís Vicens, Joan Mampel, Joan Amorós, Esteve Munné, Joan Martí, Jaume Valls.

LA PONÈNCIA DE LA JUNTA DE REFORMES SOCIALS
(23 D'ABRIL - 27 DE NOVEMBRE DE 1913)

En la sessió del 19 d'abril de l'any 1913, la Junta creà una Ponència, integrada per un vocal patró i per un vocal obrer amb els suplents respectius, perquè en representació de la Junta es reunís tots els dimarts i dijous no festius de 7 a 8 del vespre, encarregada «...de entender y resolver en cuanto quepa en sus facultades, todas las disidencias y cuestiones que relacionadas con el trabajo puedan surgir entre Patronos y Obreros, sin perjuicio de dar cuenta despues á esta Junta de cuantas resoluciones haya adoptado». Foren nomenats per aclamació Joan Grau Puig, com a vocal patró, i Miquel Comas Vinyals, com a vocal obrer. Com a suplents respectius foren nomenats Modest Duran Folguera i Vicenç Cabané Mas.

La Ponència s'encarrega d'arbitrar tot tipus de qüestions laborals entre patrons i obrers, com ara els augments salarials o bé els accidents de treball, etc. La majoria giren al voltant d'acomiadaments improcedents causats perquè els patrons no respecten els vuit dies de cortesia establerts consuetudinàriament i acomiaden els obrers el mateix dia o bé d'un dia per l'altre. En aquests casos el patró està obligat a pagar a l'obrer tota la setmana, ja que no li ha deixat temps per buscar una altra feina. Els patrons que es mostren contraris al costum són els de la construcció, que es neguen a pagar «*jornal alguno a quien no trabaja*».

Com es pot apreciar, amb la creació de la Ponència la Junta vol donar resposta a un buit en el terreny laboral: d'un organisme mediador entre obrers i patrons per tal de dirimir les seves diferències més immediates. Fins llavors la gent obrera s'adreçava a la Junta, però aquesta no podia respondre a les seves demandes ja que les reunions eren massa espaciades en el temps, i tampoc no es podia reunir cada vegada que sorgissin petites diferències o litigis entre obrers i patrons. Fins llavors, i pel que fa a la gent associada, totes aquestes qüestions eren tractades per les mateixes societats obreres, i

es resolien amb el patró mitjançant la negociació directa; per tant, era la gent no associada la que restava més desemparada laboralment. En aquests moments, en què moltes de les societats obreres es troben clausurades, la Ponència omple un buit important i la seva figura pren més sentit. L'establiment de reunió dos cops per setmana mostra la forta demanda que hi havia aleshores.

Els temes tractats en algunes d'aquestes sessions foren exposats a la reunió de la Junta de Reformes de 3 de setembre de 1913, justament quan es debat a la Junta el tema de la unificació de la jornada laboral nocturna a totes les empreses de la ciutat, per tal d'ajustar-se a les 2.400 hores anuals o 48 setmanals que estableix la llei. La Junta decideix estudiar els horaris de les empreses que ja els tenen establerts, com els de Successors de J. Cuadras i Prim i de Turull i C^{ia}. Dos dies després, la Junta acorda que només pot autoritzar l'horari laboral nocturn als que no excedeixin de les 48 hores setmanals, les de sis dies feiners, i de 40 hores, les de cinc. Durant aquesta reunió es tractaren els acords entre la Unió Industrial i els obrers tèxtils, que feien referència a l'establiment de la jornada de 60 hores setmanals o 3.000 l'any, segons establí el RD de 24 d'agost. Aquesta Ponència va fer 35 sessions des que es constituí, el 23 d'abril de 1913, fins el 27 de novembre del mateix any. El vocal obrer Miquel Comas assistí a totes, mentre que el vocal patró, Joan Grau, només va assistir a nou.

A la primera reunió de la Junta del 1914, el 17 de gener (a la qual assisteix novament Feliu Griera i Dulcet en qualitat d'alcalde), Joan Grau va presentar la seva dimissió de la Ponència, «*en virtud de desempeñar el cargo de Concejal del Ayuntamiento de esta Ciudad para el que fui elegido en las elecciones municipales últimamente celebradas, y debido también á las muchas ocupaciones particulares propias de la industria á la que me dedico*», segons consta a la seva carta de renúncia.⁷⁶ A la reunió Grau fou més explícit, tot manifestant que no té sentit mantenir la Ponència, car aquesta no podia

⁷⁶ AHS. JLRS. Expediente general, año de 1910 á 1921. Carta de renúncia del càrrec de Ponent de Joan Grau i Puig (14

de gener de 1914).

fer res per fer complir les resolucions «*que la misma considera de justicia, toda vez que tanto la Junta como la citada Ponencia son únicamente consultivas y no ejecutivas*». Grau, en aquest sentit, evita haver d'entrar en consideracions de les seves continuades absències a les reunions de la Ponència, i fins i tot posa en qüestió la utilitat de la Junta de Reformes. Malgrat tot, en cap moment Grau no planteja deixar la Junta de Reformes Socials. El vocal obrer, Miquel Comas, «*corroboro lo manifestado por el Sr. Grau*», amb la qual cosa la Junta acorda «*dejar sin efecto el funcionamiento de la repetida Ponencia*».⁷⁷ La situació ha canviat. La Ponència només canalitza els casos de menys rellevància laboral i no aconsegueix absorbir els de més pes en el terreny de la conflictivitat, com ho demostra el fet que cap de les 8 vagues del 1913 no van passar per les seves mans.

ACTIVITATS DE LA JUNTA DE 1909-1923

La vasta documentació generada per la Junta de Reformes Socials de Sabadell durant aquest període demostra la magnitud de la seva activitat.⁷⁸ A grans trets, aquesta activitat es pot aplegar en una dotzena de blocs: 1. Vagues, 2. Intervencions o mediacions, 3. Convenis, 4. Pactes col·lectius, 5. «Interrogatori» de les vagues, 6. Jornada laboral, 7. Estadístiques sociolaborals, 8. Tribunal Industrial, 9. Nomenament de Presidents de la Junta Municipal del Cens Electoral, 10. Inspeccions del treball, edictes, apercibiments i multes, 11. Comissió del Treball de Catalunya, 12. Conflictivitat sociolaboral.

Els blocs de vagues, intervencions o mediacions, convenis i pactes col·lectius, com també el d'interrogatori de les vagues, estan molt relacionats entre si i acostumen a ésser una cadena: *Vaga* (p. ex.: per incompliment d'acords presos temps enre) ⇒ *Intervenció o mediació de la JLRS* (o no: no

sempre hi intervé, recordem-ho) ⇒ *Conveni o Pacte Col·lectiu* ⇒ *Interrogatori de la vaga*, demanada per l'IRS i emplenada i enviada per la JLRS. No m'aturaré ara en aquests apartats, ja que la part tercera de la meua tesina els recull bàsicament i els relaciona amb la conflictivitat que es va produir a Sabadell durant el període 1900-1923.⁷⁹ Pel que fa a la resta d'activitats de la JLRS, raons d'espai m'obliguen a remetre també a la meua tesina (p. 163-235), i només comentaré les activitats de la JLRS.

Descans dominical i jornada mercantil

El descans dominical fou establert mitjançant la llei de 3 de març de 1904; dos reglaments provisionals posteriors –19 d'agost de 1904 i 19 d'abril de 1905– en regulaven l'aplicació. La Llei de 4 de juliol de 1918 establia la Jornada Mercantil.⁸⁰ La Junta de Reformes Socials fou un element clau en l'aplicació de sengles lleis, puix que ratificà tots els acords a què arribaren el Centre de Dependents i les entitats patronals sabadellenques La Gremial i el Fomento Mercantil Industrial y Agrícola. Això era degut al fet que la llei de Descans dominical (article 4t) determinava que «*Los acuerdos legítimamente adoptados, según estatutos de gremios ó Asociaciones que tengan existencia jurídica, podrán normalizar el descanso que esta Ley preceptúa, y también podrán ampliarlo, con tal que no entorpezcan ó perturben el trabajo ni el descanso de otros operarios, según el sistema de cada industria*».⁸¹ La qual cosa significava que els acords a què arribessin es traduirien en llei un cop adoptats.

Tanmateix, com que hi havia tot un seguit de punts sobre els quals dependents i patrons no arribaven a cap acord, aquests eren sotmesos a la deliberació de la Junta de Reformes, per tal com la Circular de 26 de juliol de 1902⁸² la facultava per

⁷⁷ AHS. JLRS. *Llibre d'Actes*. 17 de gener de 1914.

⁷⁸ R. LUQUE, Annex VI. Permet una visió de conjunt i presenta la documentació ordenada cronològicament

⁷⁹ R. LUQUE, *op. cit.*, 3a part, 2: «Estadística de la conflictivitat a Sabadell entre 1900-1923», p. 275-310.

⁸⁰ *Gaceta de Madrid* (4.03.1904) (22.08.1904) (22.04.1905) i de (5.07.1918). Per al Reglament provisional de la Llei de 4 de juliol de 1918 sobre Jornada Mercantil, vegeu el RD de 16 d'octubre de 1918. R. LUQUE, Annex I: «Relació

legislativa en què es donen atribucions a les Juntes de Reformes Socials (1900-1924)», per a les atribucions de les Juntes de Reformes Socials respecte a aquestes lleis.

⁸¹ «Descanso Dominical, art. 4t.» dins «Ley de 3 de marzo de 1904», *Gaceta de Madrid* (4.03.1904).

⁸² Que expressava la dificultat d'imposar el descans setmanal com a general i obligatori i indicava les mesures de caràcter local que podien adoptar-se per tal d'arribar a establir-lo. *Gaceta de Madrid* (27.07.1902).

encarregar-se de l'aplicació del descans dominical, i també de la inspecció sobre les infraccions del descans.⁸³ Per exemple, les juntes podien autoritzar l'obertura de les tavernes el diumenge, «y por el número de horas que estimen oportuno».⁸⁴

Pel que fa a la llei de 4 de juliol de 1918, que establia la jornada mercantil, la Junta tindrà tot un seguit de prerrogatives, la més important de les quals serà la de la fixació dels horaris (article 2), les exempcions (article 4), la fixació dels descansos per dinar (article 11), etc.⁸⁵ A Sabadell serà el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria el que més batallarà en contra del continu incompliment d'aquestes lleis per part de la patronal i el que intentarà que s'apliqui. Arribarà fins al punt de fer llistes d'establiments comercials i industrials que no observen el descans dominical, i els denunciarà obertament a la Junta de Reformes, la qual publicarà diferents edictes per demanar que es respectin les lleis. Des de la creació de la Secció de Relació i Treball del CDCI, és més, des que aquest era encara un projecte, la Ponència encarregada de constituir-la ja denunciava «las infracciones que vienen cometiendo por los patronos respectivos».⁸⁶

Així, en el fons de la JLRS es disposa de tot un seguit d'acords entre aquestes entitats patronals i que fan referència al descans dominical i als horaris en els comerços de tota mena, els quals van des del 1912 fins al 1919. En tots la Junta va jugar el paper d'àrbitre entre obrers i patrons, els quals anaren diverses vegades a les sessions de la Junta per tal de debatre les bases de treball. El resultat era que la Junta dictava laude quan els altres no arribaven a acords.⁸⁷

⁸³ «Reglamento para la aplicación de la Ley sobre Descanso Dominical. Capítulo V. De las infracciones del descanso, art. 12.» dins «RD de 19 de agosto de 1904», *Gaceta de Madrid* (22.08.1904).

⁸⁴ «Reglamento para la aplicación de la Ley sobre Descanso Dominical. Capítulo II. De las excepciones del descanso en domingo» dins «H.RD de 19 de abril de 1905», *Gaceta de Madrid* (22.04.1905).

⁸⁵ R. LUQUE, Annex I.

⁸⁶ AHS. JLRS. *Convenios formulados entre las Entidades patronales «La Gemial» y «Fomento», y la obrera «Centre de Dependents», relativos al Descanso dominical y Jornada mer-*

Inspeccions del treball, edictes, apercebiments i multes

Els principals temes tractats a la Junta de Reformes durant aquesta dècada giren a l'entorn de l'incompliment de la legislació social pel que fa a les dones i als nens, a la prevenció d'accidents del treball, a la higiene en el treball i al descans dominical. La que fa referència a les condicions de treball de les dones i els nens és la que més preocupa la Junta de Reformes. I això no és estrany, sobretot si tenim present que les Juntes de Reformes es van constituir arran de la Llei sobre les condicions de treball de les dones i dels nens, pel març de 1900. Dels nou edictes que la JRS de Sabadell va publicar entre 1911 i 1920, cinc ordenaven l'acomiadament dels menors d'edat de totes les fàbriques i els tallers.⁸⁸ Ja el març de 1911, l'inspector regional del Treball, Aurelio López Vidaur, havia visitat 38 centres de treball sabadellencs; el nou inspector auxiliar del Treball, Joan Ortiz Such, el 18 de febrer de 1915 havia dut a terme 22 actes d'apercebiments a diferents indústries locals (filats de llana Valldeperas i Terrades, Successors de Josep Badia, S en C., Joan Cirera i Jaume Domènech Llonch, etc.), a les quals cal sumar 11 més entre el 26 de març de 1915 (Joan Colomer, teixits) i el 20 de novembre de 1916 (Fills de Pau Lladó, pentinats lliços). A tall d'exemple, entre l'11 de maig de 1909 i el 24 d'octubre de 1923, l'empresa Jenny-Turull havia rebut 34 denúncies.⁸⁹

La seguretat i higiene en el treball també és objecte de sengles edictes, un del juliol del 1914, que fa referència «*muy especialmente á los retretes de las fábricas*»,⁹⁰ i un altre, del setembre del mateix any, pel que fa a «*la inmediata colocación en sus res-*

cantil, así como otras incidencias, 1912, 1913, 1918, 1919. Sol·licitud del CDCI demanant que es faci complir la Llei de Descans Dominical (11.06.1912).

⁸⁷ *Ibidem.*

⁸⁸ AHS. JLRS. *Llibre d'actes* (10.05.1911).

⁸⁹ Esteve DEU, *La indústria tèxtil... op. cit.*, p. 129. L'autor extreu les dades del *Libro de visitas para la inspección del trabajo del Instituto de Reformas Sociales* de la Jenny-Turull, entre 1909-1926.

⁹⁰ AHS. JLRS. *Expediente general, Año de 1910 á 1921* (1.07.1914).

*pectivos telares, del para-lanzaderas que está prevenido...».*⁹¹

Durant la segona dècada del segle, el paper mediador de la Junta de Reformes Socials va anar perdent molt de pes des de la vaga de la Seydoux. Sobretot perquè fou a partir d'aquesta vaga que les actituds de bel·ligerància entre patrons i obrers anaren en augment. Les dues classes mesuraven les seves forces en les diferents conteses i deixaven poc espai per al consens perquè consideraven les posicions pròpies com una qüestió d'hegemonia. En aquest sentit, la patronal es negà sovint a negociar amb els obrers i va recórrer a l'auxili de les forces d'ordre públic per reprimir l'element obrer com una forma de trencar la seva resistència, tot imposant els seus criteris en el terreny laboral, terreny que considerava exclusivament propi i innegociable.

Pel que fa als obrers, les seves reivindicacions aniran tenint cada vegada un to més radical, perquè intentaran imposar les seves reivindicacions en poques hores, sota l'amenaça directa d'una vaga immediata. Respecte a això, cal recordar que els terminis per a una resposta a les bases de treball presentades pels obrers s'han escurçat de manera prodigiosa: mentre que a la vaga de 1913 es donaren 14 dies, i sense amenaces de vaga, a les del 1918 foren 24 hores, amb l'amenaça directa de declarar la vaga general si no eren acceptades. També, a diferència de la primera dècada, en què predominen les reivindicacions de tipus salarial, a aquesta segona tindran més pes les que fan referència a la reducció de la jornada laboral. Pel que fa a les vagues, seran cada cop més llargues i més nombroses, cosa que apunta la capacitat de resistència dels sindicats obrers i la seva capacitat organitzativa.

En el terreny de la resolució dels conflictes, ambdues classes consideren que els han de resoldre entre elles directament, sense intermediaris. En aquest sentit la Junta de Reformes Socials apareix com a element de consens sols de manera esbiaixa-

da, i en molts conflictes, després de constatar que aquests els superen, es limita a omplir els *Interrogatorios de las Huelgas* que enviarà posteriorment a l'Institut de Reformas Sociales. L'espai per al consens es redueix cada cop més, sobretot a partir del 1916, any en què es dispara la conflictivitat sociolaboral, i la possibilitat que la Junta de Reformes Socials pugui jugar cap paper en els conflictes minva molt considerablement. No és estrany que sigui així, en uns moments en què l'autoritat local i fins i tot la provincial van ser desestimades per obrers i patrons.

La resolució de la conflictivitat dependrà cada cop més de la força coercitiva que sigui capaç de desplegar la figura del governador civil de la província. El model ja apuntat d'enfrontaments directes obrer-patrons \Rightarrow negativa d'aquests a qualsevol tipus d'intervenció externa en el conflicte \Rightarrow radicalització de les postures, coaccions, amenaces, boicots i locaut patronal \Rightarrow mediació de forces durant un temps per tal de vèncer la resistència del contrari i, finalment, l'acord imposat per l'autoritat civil de la província, es repetí cada vegada més sovint, sobretot del 1916 en endavant. La Junta de Reformes Socials només torna a tenir un cert protagonisme o consideració d'organisme d'entesa i de consens justament a partir de la minva de la conflictivitat sociolaboral.

RENOVACIÓ DE LA JUNTA LOCAL DE REFORMES SOCIALS, 1923

El 23 de febrer de 1923 es va dur a terme la renovació de la Junta de Reformes Socials de Sabadell, després de 14 anys seguits sense cap renovació. La RO del Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria de 3 de gener de 1923⁹² disposava la renovació total de les Juntes locals de Reformes Socials, i assenyalava el dia 18 de febrer per a la celebració de l'escrutini. El 6 de febrer de 1923, un edicte de l'Ajuntament de Sabadell donava comptes del procés que s'havia de seguir: «*Durante los*

⁹¹ *Ibidem* (17.09.1914). Entre la documentació de la Junta de Reformes es disposa de correspondència, concretament de la casa Agustí Abad, que constitueix ensems belles

notes sobre manera tèxtil, amb tot luxe d'explicacions al voltant del tema i, fins i tot, fotografies.

⁹² *Boletín Oficial* (17.01.1923).

días que median entre el 11 y el 17 del actual ambos inclusive, las asociaciones patronales inscritas en el Censo social electoral verificarán en su seno la elección de los 6 individuos que hayan de ocupar el cargo de Vocal de la Junta local, así como de los 4 residentes en Barcelona que aspiren á formar parte de la Provincial, levantando al final de la votación y por duplicado ejemplar el acta del resultado firmada por el Presidente y el Secretario de la Sociedad respectiva, que habrán de presentar el indicado día 18 de 9 á 11 de la mañana, los representantes de las asociaciones votantes con los otros siguientes documentos: 1º.- Censo de la Asociación con los nombres, apellidos y edad de los socios ó en su defecto el libro de inscripciones de los afiliados, con los mismos requisitos; y 2º.- Lista de socios que hayan tomado parte en la elección con especificación de sus nombres. Reunidas todas las actas de votación que se hayan recibido hasta las 11 de la mañana, se procederá al escrutinio que interverdrán los Vocales natos de la Junta y los representantes de las Sociedades votantes, proclamándose á los 6 que resulten con mayoría, Vocales y otros tantos Suplentes de la local y los 4 a proponer para la Provincial de que antes se ha hecho mérito. Por lo que respecta á los obreros, como no tienen en esta Ciudad asociación alguna inscrita en el Censo social, y pueden también elegir a 6 Vocales y otros tantos Suplentes, se les convoca á todos ellos para el mismo día 18 a las 12, en cuyo acto podrán también elegir además de los 6 ya expresados y suplentes cuatro Vocales obreros residentes en la capital para que con tal carácter, formen parte de la Junta Provincial si entre los demás designados en toda la provincia obtienen mayoría».⁹³

L'alcalde d'aleshores era el vocal obrer Domènec Saló i Salas, el qual va enviar el mateix dia 6 de febrer un telegrama al Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria en què li demana permís per «aplazar siquiera para el domingo siguiente la renovación de la Junta local de Reformas».⁹⁴ La raó era

que el mateix dia s'havia de dur a terme, segons la Ley de Reemplazos, el sorteig de mossos del 1923, en el qual havien d'intervenir, com a l'acte de la Junta de Reformes, l'alcalde i el secretari per autoritzar-lo. «Operaciones tan complejas y distintas no es posible celebrarlas á un mismo tiempo y por las mismas personas», argumentava la nota enviada al Ministeri.

La qüestió de fons que preocupava era que, com que els obrers no estaven inscrits en el Cens d'Associacions, l'elecció havia de fer-se de manera directa entre ells, cosa que per si mateixa podia significar més d'un enfrontament entre les diferents societats o els sindicats participants. Si a això s'hi sumava la celebració del sorteig de mossos, en uns moments caracteritzats per les tensions locals derivades del fet que durant els dos anys anteriors s'havien tramitat expedients falsos d'inutilitat mitjançant l'agència Custos, amb la consegüent incorporació a files dels reclutes amb número alt,⁹⁵ es pot entendre millor la preocupació de Saló.

Malgrat tot, la denegació del ministre del Treball fou clara, a més de ràpida: el dia 7, un telegrama d'aquest aclareix que «Aplazamiento Junta local reformas sociales implicaría trastorno que desde luego hay mantener la fecha señalada celebrando dicha elección a continuación o antes según convenga en cada caso de operaciones reclutamiento a que se refiere en su telegrama».⁹⁶ Els esforços havien estat en va, ja que els obrers no es van presentar a l'acte d'elecció de vocals i suplents per a la Junta. El dia 18 de febrer a les onze del matí només assistiren a les cases consistorials els representants patronals, a part de l'alcalde, Domènec Saló i Salas, del secretari de l'Ajuntament, Feliu Pascual i Carol, i dels vocals nats de la Junta de Reformes, Domènec Pagès i Gener, arxiprest de Sant Fèlix, i Feliu Vilarrúbias Viada, inspector de sanitat.

⁹³ AHS. JLRS. *Renovación de la Junta local de Reformas Sociales. 1923. Edicte pel procés de renovació de la JLRS de Sabadell*. Fou inserit en la *Revista de Sabadell* del dia 9 i al *Diario de Sabadell* del dia 10 de febrer de 1921.

⁹⁴ *Ibidem*. Alcalde al Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria (6.02.1923).

⁹⁵ Entre els quintos de cada lleva es feia un sorteig per

determinar el que ara es coneix com a excedents o exempts de quota: qui treia el que s'anomenava *número alt* es lliurava d'ingressar al servei de les armes. Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. IV, p. 16.52-16.53.

⁹⁶ AHS. JLRS. *Renovación de la Junta local...* Telegrama del Ministro de Trabajo a Alcalde, 7 de febrer de 1923.

TAULA 5. Membres de la JLRS elegits el 1923.

Vocals	Suplents	Per a Vocals JPRS ⁹⁷
Ernest Abelló Viver	Gabriel Alguersuari Farrés	Josep Soldevila Grau
Joaquim Garriga Casals	Antoni Gregori Closa	Andreu Oliva Lacoma
Bonaventura Brutau Manent	Josep Puig Romeu	Josep Moix Llàmbés
Joan Codina Farrès	Agapito Farrès Ballot	
Amadeu Vilaseca Barnet	Gabriel Cirera Pons	
Feliu Griera Crespi	Ramon Miserachs Manau	

FONT: *Elaboració pròpia.*

Els representants patronals foren Jaume Prats Salvany (germà del vocal patró de la JLRS Joan Prats Salvany), president de l'Associació de Filadors; Andreu Camps Panadès, president de la Societat Auxiliars de la Indústria Tèxtil; Francesc Pulit Tiana, president de la Cambra de Comerç, i Lluís Molins Voltà, representant de l'Associació de Fabricants de Teixits de Llana. Aquestes 4 associacions patronals dugueren a terme llurs eleccions internes per separat, votaren els seus respectius 6 vocals i 6 suplents i proposaren 4 vocals patrons residents a Barcelona per formar part de la Junta Provincial de Reformes Socials. Les 4 associacions patronals votaren la mateixa candidatura d'industrials representatius de totes les indústries locals, la qual resultà per tant elegida, amb un total de 77 vots cadascun, tant els locals com els provincials. Foren els que veieu a la taula 5.

La relació de socis d'aquestes associacions i el nombre que prengueren part en les eleccions són els que podeu veure a la taula 6.

Es pot observar que la Cambra de Comerç, que de fet aplega tots els industrials locals, deixa que siguin aquests els qui realment prenguin part en el procés d'elecció: la seva participació representa només un 1,3 per cent dels seus electors.

⁹⁷ Com es recordarà del capítol I, a aquestes eleccions s'introduïa un canvi en la manera d'elegir els vocals de la Junta Provincial que, a diferència d'abans, en què eren elegits indirectament pels vocals elegits per a les Juntes locals, ara són elegits directament per les associacions patronals i obre-

TAULA 6. Relació de socis i nombre dels que prengueren part en les eleccions de 1923.

Associació	Socis	Participants eleccions
Auxiliars de la Indústria Tèxtil	21	12
Associació de Filadors	38	17
Associació de Fabricants de Teixits de Llana	77	38
Cambra Oficial de Comerç i Indústria	760*	10

* 613 industrials i 147 comerciants.

FONT: *Elaboració pròpia.*

La participació de les associacions patronals de la indústria tèxtil en nombre d'electors per elegir la Junta de Reformes Socials es situa en un 50 per cent. L'interès real, però, es mesura millor quan veiem que el dia 17 de febrer de 1923 les quatre entitats es reuneixen i fan l'esforç d'aplegar 77 prohoms locals, els quals tenen ja una candidatura de vocals i suplents, com també dels vocals patrons per a la Junta Provincial, pactada prèviament.

Aquest fet reforça la trajectòria de la patronal local, que des de la constitució de la primera JLRS, el 1900, sempre ha elegit primeres figures com a

res de tota la província en el mateix procés d'elecció de les Juntes locals. La condició era que els quatre vocals patrons i els quatre obrers havien de residir a la capital. És per això que cap d'aquests quatre són de Sabadell.

representants. Denota l'interès que els mereixia l'organisme i apunta també vers una pràctica de la patronal sabadellenca de no deixar en mans de persones de segona o tercera fila cap dels afers relacionats amb el món del treball. Si pensem que el 1921 la Comissió Mixta de patrons i obrers per solucionar els problemes de l'atur forçós la integren el Consell Directiu de la Federació Patronal de Sabadell en ple, encara que els obrers eren uns perfectes desconeguts i els sindicats es trobaven clausurats, potser no caldrien més comentaris.

Respecte als obrers, crida l'atenció que no s'hi presentés ningú. Si ens remetem, però, a la situació per la qual travessaven aleshores els sindicats i les societats obreres de la Federació Local de Sindicats, es pot entendre més la seva no participació. Després de l'any 1920, la conflictivitat sociolaboral a la ciutat va caure de manera significativa: de catorze vagues aquest any es va passar a només una l'any 1921. La profunda crisi econòmica explica aquest declivi en les reivindicacions obreres. Segons una estadística publicada en un butlletí de la Cambra de Comerç de l'any 1921, l'atur forçós el 15 de maig d'aquest any és el següent: 42,4% (filatura), 48,8% (teixits), 62% (ram de l'aigua) i 76,1% (llanes regenerades i classificadors de llanes i draps).⁹⁸ Situa l'atur a la indústria tèxtil llanera en un 57,3% global.

Durant l'any 1922 només es registraren 2 vagues, una de les quals fou de solidaritat amb els inculpats per l'assassinat de Théodore Jenny.⁹⁹ El nombre d'aturats indica la mesura de les forces: de 8.459 obrers n'anaren a la vaga 1.921. La vaga va durar només dos dies, del 4 al 6 de maig. L'altra vaga, la de teixidores de la casa Juli Puncernau, durà del 2 al 3 de novembre i feren vaga 125 de 129. Malgrat la importància del nombre de vagues en relació amb el de treballadores, la curta durada i el fet de tractar-se d'una sola fàbrica hi resta rellevància en el terreny general.

Pel que fa al 1923, l'endemà de la celebració

de l'escrutini a les cases consistorials va començar una vaga que confirma la davallada del moviment obrer local: va durar gairebé tres mesos (del 19 de febrer fins al 14 de maig); fou de teixidors de llana (de la Casa Fills de Joaquim Colomer) i el motiu era la readmissió d'un obrer acomiadat. De 21 treballadors (12 homes i 9 dones) feren vaga 7 homes. Aquesta vaga reunia tots els requisits previs per endegar una vaga de més importància: era de l'ofici de teixidor i també de llana, el de més gran nombre de treballadors ocupats a la localitat; era per a la readmissió d'un acomiadat, la qual cosa hauria generat una reacció de solidaritat tant al ram primer, com a les diferents seccions de la indústria tèxtil posteriorment. Finalment, treballaren esquiroles en substitució dels vaguesistes, cosa que hauria produït tot un seguit d'amenaçes i coaccions dels obrers sindicats. Doncs bé, aquests 7 vaguesistes no tan sols no aconseguiren que treballadors d'altres cases se solidaritzessin amb ells, sinó que ni tan sols els seus companys d'empresa secundaren la vaga. Per acabar-ho d'adobar, un cop acabada la vaga, 6 d'aquests foren acomiadats. Fou la darrera vaga de l'any. També explica aquesta situació la clausura dels sindicats, la repressió subsegüent, l'estat de guerra la suspensió de les garanties constitucionals entre primers de 1920 i l'abril de 1922.

Respecte al Centre de Dependents, des de finals de 1919 i després que la seva Secció de Relació i Treball s'hagués convertit en el Sindicat de Dependents de Sabadell, es troba en un procés de crisi i divisions internes. Hi ha els qui opten per mantenir l'entitat com a organització autònoma i els qui es decanten vers la creació del Sindicat Únic Mercantil, abonat per la Federació Local de Sindicats: «*Alguns elements de ram mercantil (...) han empré la tasca de organitzar la dependència mercantil a base de sindicat únic. (...) La Federació local de Sindicats Obrers, ha ofert el seu incondicional apoi, per a que el naixent Sindicat pugui tindre dintre poc la estabilitat legal que les circumstancies requereixem.*»¹⁰⁰

⁹⁸ BCOCIS, núm. 126 (desembre de 1921), p. 68. Citat per Esteve DEU, *La indústria tèxtil... op. cit.*, p. 171.

⁹⁹ Andreu CASTELLS, *op. cit.*, vol. IV, p. 16.19-16.51.

¹⁰⁰ AHS. JLRS. *Convenios formulados entre las Entidades patronales «La Gremial» i «Fomento», y la obrera «Centre de*

Dependents», relativos al Descanso Dominical y Jornada Mercantil, así como otras incidencias, 1912, 1913, 1918, 1919. Fulls A tots els ciutadans, del Sindicat Únic Mercantil (en organització) i Als obrers mercantils, de la Comissió Organitzadora.

Finalment, cal destacar que la radicalització de les darreres vagues posà de manifest la malfiança dels obrers en organismes com la Junta de Reformes, sobretot després de la creació dels comitès paritaris l'octubre de 1919, que començaren a tenir un protagonisme cada cop més important després de la resaca de conflictivitat de 1920. La participació dels obrers en la JLRS no era certament una de les seves preocupacions més peremptòries. De fet, es pot considerar que la Junta no es reunia de manera habitual des de les darreres discussions que enfrontaren vocals patrons i obrers en relació a l'aplicació de les lleis sobre el treball de les dones i els nens, el juliol de 1920, excepció feta de la sessió del 14 de d'octubre de 1921, en ocasió de la reelecció de Joan Grau i Puig en el càrrec de president de la Junta Municipal del Cens Electoral. En realitat, però, a aquesta sessió preceptiva solament assistiren l'alcalde, Pere Pascual Salich, el vocal patró Joan Prats Salvany i el vocal obrer i secretari de la Junta, Vicenç Cabané. Joan Grau i Puig ni tan sols hi va assistir.

Després de les eleccions de renovació de la Junta de Reformes Socials, l'alcalde Saló envià la notificació al governador civil, com a president de la Junta Provincial de Reformes Socials, i a l'Institut de Reformas Sociales de Madrid,¹⁰¹ tot adjuntant-hi les actes de constitució de la nova Junta, sense la representació obrera, formada pels vocals nats Pagès i Vilarrubias i els vocals patrons que acabem de veure, sota la presidència de Domènec Saló i Salas i Joaquim Garriga Casals, com a secretari.

L'Institut de Reformes havia ordenat, amb una RO de 19 de maig, una segona convocatòria d'eleccions de renovació de la Junta de Reformes a les poblacions on no s'haguessin celebrat, el dia 24

de juny de 1923. Arribat el mes de juny, Saló torna a comunicar a l'Institut de Reformes Socials que la Junta Local va es constituí «*á su oportunidad*».¹⁰² Al cap de 8 mesos, una RO de 4 de febrer de 1924¹⁰³ determinava que en les Juntes locals en què no haguessin concorregut algunes de les representacions obreres o patronals, devien ocupar els càrrecs de vocals els que ho havien estat en la Junta anterior. Així ho féu constar la Junta de Reformes de Sabadell el 12 de febrer de 1924, en una notificació enviada a cadascun dels anteriors vocals obrers: Domènec Saló i Salas,¹⁰⁴ Vicenç Cabané Mas, Lluís Prats Aragay, Joan Nogé Roca, Miquel Comas Vinyals i Josep Puig Cassanyas.¹⁰⁵

Així, i després d'un any sencer en què els obrers van romandre sense representació (23.02.1923 - 29.02.1924) i durant el qual es feren vuit sessions d'escàs interès, s'incorporà Lluís Prats a la sessió del 29.02.1924. Joan Nogué i Vicenç Cabané ho feren a la següent (6.03.1924). D'aquests darrers, Vicenç Cabané ja no tornarà mai més; Lluís Prats assistirà a la següent sessió de l'11.03.1924 i novament —després de 13 sessions sense aparèixer—,¹⁰⁶ a la del 27.08.1924, per ja no tornar-hi mai més. Dels tres representants obrers que resten, Josep Puig no es va presentar mai; Domènec Saló assisteix a una sessió, el 20.08.1924, i a una altra el 10.09.1924, i a cap altra més. Miquel Comas va adreçar una carta a la Junta de Reformes Socials, el 18 de març de 1924, recordant que ja havia presentat la dimissió en el seu moment. Només Joan Nogué assistirà regularment a les sessions fins el 10.12.1925. En aquesta sessió, de l'ara anomenada —des del 19.11.1924— Delegació local del Consell de Treball (DLCT),¹⁰⁷ consta en acta el següent: «*A continuación se da*

¹⁰¹ AHS. JLRS. *Renovación de la Junta local de Reformas Sociales*. 1923. Oficis de l'alcalde de Sabadell al «*Excmo. Sr. Gobernador Civil Presidente de la Junta Provincial de Reformas Sociales*» i al «*Excmo. Sr. Presidente del Instituto de Reformas Sociales. Madrid*» (20.02.1923).

¹⁰² *Ibidem*, Oficial «*Excmo. Sr. Presidente del Instituto de Reformas Sociales. Madrid*» (9.06.1923).

¹⁰³ *Gaceta de Madrid* (8.02.1924).

¹⁰⁴ En Domènec Saló i Salas fou destituït del càrrec per la Dictadura de Primo de Rivera, el 19 de setembre del 1923. Llavors ocupà l'alcaldia el primer tinent d'alcalde, Feiu Gambús Guarro.

¹⁰⁵ *Ibidem* (12.02.1924).

¹⁰⁶ Per causes justificades: el 7.04.1924 sol·licita una llicència de quatre mesos per motius de feina (era comissionista). Petició: AHS. JLRS/DLCT. Expedients, 1902-1936, 1922-1926. *Expediente general de documentos varios desde 15 Diciembre 1922 a 3 Julio 1925* (capsa 4).

¹⁰⁷ Tot i això, es continuaren estampant els segells de la Junta local de Reformes Socials a la documentació, fins a la sessió de l'11.12.1926, en què fou aprovat el nou segell, que resava: «*Delegación local del Consejo de Trabajo. Sabadell*», tot mantenint, com a l'anterior, l'escut de la ciutat.

cuenta de una comunicación del Sindicato de Dependientes interesando una revisión de la actual constitución de esta delegación por si procede declarar caducada la representación de algún vocal de los que la componen y en consecuencia convocar nuevas elecciones. En su virtud se procede a la revisión interesada que da el siguiente resultado: El vocal obrero D. Miguel Comas Viñals tiene presentada la dimisión de su cargo; el vocal obrero D. José Puig Casañas no se reintegró a su cargo en virtud de la R.O. de 4 de Febrero de 1924, no obstante haber sido invitado a su oportunidad por la Alcaldía-Presidencia; el vocal obrero D. Vicente Cabané Mas ha dejado de concurrir a las sesiones sin formular excusa alguna (más de veinte sesiones consecutivas); los vocales obreros D. Luis Prats Aragay y D. Domingo Saló Salas han figurado matriculados en la Contribución Industrial y de Comercio, el primero como Comisionista y el segundo como Tratante de Lanasy Sedas, quedando sin tacha legal alguna D. Juan Nogué. En méritos de lo expuesto se acuerda comunicarlo con los antecedentes al Consejo de Trabajo interesando se digne resolver lo que proceda sobre declaración de vacantes y en su caso cubrir éstas».

La propera sessió de la DLCT fou el dia 2.02.1926,¹⁰⁸ en què s'exposa la resolució de la Comisión Permanente del Consejo del Trabajo, sobre la consulta feta per la Delegació local de Sabadell, «...en el sentido que de no existir suplentes para los cinco puestos vacantes de vocales obreros que han perdido el derecho dentro la actual constitución, procede nueva elección, previa declaración de las vacantes». «En su virtud —continua l'ofici— se acuerda declarar caducada la representación obrera que ostentaban los Srs. J. Puig Casañas, Domingo Saló Salas, J. Comas Viñals, Luis Prats Aragay y Vicente Cabané Mas, por las razones que quedan expuestas en el acta anterior (...) Declaradas las vacantes, se acuerda que procede convocar elecciones para cubrirlas y que queda facultada la Alcaldía presidencia para hacer las gestiones oportunas».

Tot i que, com es pot veure, Joan Nogué no apareix en aquesta relació de vocals obrers que per-

¹⁰⁸ En segona convocatòria; la primera fou el 28.01.1926.

¹⁰⁹ L'acta de la darrera reunió a la qual assistí Joan Nogué, el 10 de desembre del 1925, fou signada només pel

den la representació, el cert és que, després de la darrera sessió del 10.12.1925, Nogué tampoc hi tornarà a assistir. En la sessió del 8.04.1926 es llegí una RO del Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, de 22 de maig de 1926, «por la que se dictan disposiciones referentes a las elecciones de vocales patronos y obreros y respectivos suplentes del Consejo del Trabajo y delegaciones provinciales y locales del mismo, cuya R.O. ya se ha ordenado por la Alcaldía-Presidencia de esta Delegación local, su publicación en los periódicos locales».

No es torna a parlar del tema fins el 25.02.1929, a causa de la petició de dimissió de Buenaventura Brutau Manent per motius de salut, quan s'acorda oficial «al Consejo de Trabajo dando cuenta de dicha dimisión e interesando se gestione cubrir las vacantes existentes».

El Llibre d'Actes de la JLRS-DLCT conservat s'acaba amb la sessió del 12 d'agost del 1929 i no s'han fet, encara, eleccions per ocupar les places de vocals obrers. Des del 10.12.1925, però de fet des de la darrera renovació de la JLRS (23.02.1923) en què no es presentaren els obrers, la Junta-Delegació va funcionar sense representants obrers.¹⁰⁹

Molt probablement hi va haver un altre Llibre d'Actes de la Delegació Local del Consell de Treball de Sabadell. Això és el que es desprèn de les darreres paraules de la darrera sessió del 12 d'agost del 1929: «Se acuerda citar para mañana a las 7 1/2 de la tarde al propietario de la finca en que ocurrió el accidente para continuar esta sesión que se interrumpe a las 21 horas».

D'aquest llibre d'actes, però, no hi ha vestigis. Si va arribar a existir, potser ara es troba a les golfes d'algun parent d'un antic vocal patró, arraconat en alguna llibreria de vell... Qui sap si de debò va arribar a existir. D'altra banda, el Llibre de Registre de Sortides de la Junta de Reformes Socials-Delegació del Consell de Treball, al contrari que el de les Actes, s'acaba abans que finalitzi el llibre (a la p. 10 i el llibre en té 50), el 13 de juliol de 1926.

secretari, Joaquim Garriga, i l'única sessió en què es tornà a signar una acta fou durant la del 4.10.1926, i ho féu el president, J. M. Relat (només ell); la resta d'actes no les signà cap dels assistents.